

Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

JANUARI 1994 JAARGANG 60

AFGIFTEKANTOOR ANTWERPEN X

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE - JANUARI 1994

INHOUD

• Brief van de voorzitter <i>H. Franckx</i>	1
• Tweede nationale buitenlandse reis: Bulgarije	2
• Mei '68 - Vijfentwintig jaar later <i>L. Menschaert</i>	3
• Wielewaalreis naar Noordoost-Polen <i>H. Franckx</i>	6
• Met de Werkgroep Botanie op speurtocht in 1993	14
• Markevallei wordt opnieuw een echte rietbeemd	17
• Duivelsnaaigaren <i>André De Jonghe</i>	21
• 5 voor 12	23
• Voor U gesprokkeld	25
• Verenigingsberichten	27
• Van Aalscholver tot Zeis	28
• Activiteitenkalender	29
• Goed om te weten	33

Administratie: De Wielewaal vzw
Graatakker 11 - 2300 Turnhout
Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)
Fax 014/43.96.51

Hoofdredacteur: G. Luyts

Lidmaatschap en abonnementen
België: 600 F. - Nederland en Luxemburg: 900 F
KNNV-leden: 800 F. - Andere landen: 1.000 F.
Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimestrieel tijdschrift ORIOLUS.
Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever: G. Luyts, Turnhout

Gedrukt op chloorvrij papier

Realisatie:
ODYSE b.v.b.a., Turnhout

BRIEF VAN DE VOORZITTER

Henri Franckx

"Hoe dikwijls moet een mens afscheid nemen van iets dat een stuk van leven is."
F. De Pillecyn.

Beste Wielewalers,

Deze brief van de voorzitter betekent voor mij het einde van een jarenlange activiteit in De Wielewaal. Sinds 1960 maak ik deel uit van het bestuur, eerst als lid, van 1963 als ondervoorzitter en de laatste 18 jaren als voorzitter.

Gedurende al die jaren heb ik getracht de doelstellingen, de statuten en de tradities van De Wielewaal te doen bewaren en eerbiedigen.

In de loop van de 44 jaar, dat ik lid ben van De Wielewaal, is er heel wat veranderd. Er heeft echter geen omwenteling plaats gehad, de overgang is geleidelijk gebeurd.

Zoals zovele onder U ben ik begonnen als amateur-ornitholoog, die zijn vreugde vond in het observeren van vogels aan het water, in het bos en op de heide. Een oude legerverreiker en een eenvoudig vogelboekje waren hiervoor het enige toebehoren. Toch was het voor mij de mooiste periode van vele jaren van vogelstudie. Bij deze gelegenheid wil ik een woordje van dank richten aan de vrienden met meer ervaring voor de doorgegeven kennis. Ook heb ik steeds belangstelling gehad voor al het mooie in de natuur. Nu trekken de ornithologen het veld in per auto en gewapend met dure kijkers en zware telescopen. Thuis hebben ze nog een hele boekenkast met vogelgidsen en naslagwerken uit alle landen, evenals een stapel platen en cassetten met vogelgeluiden. Wanneer onze waarnemingsgebieden werden vernietigd - en dit gebeurde helaas om de haverklap - dan zochten wij gewoon

een ander territorium op. Vijftig en veertig jaar geleden waren er inderdaad in Vlaanderen nog natuurgebieden genoeg.

Ik heb ook de tijd nog meegeemaakt dat De Wielewaal geen enkele subsidie kreeg en al het werk verzet moest worden door vrijwilligers. De eerste bediende werd aangeworven in 1968. Nu werken er drie voltijdse en drie halftijdse medewerkers op het nationaal secretariaat. Waarbij we echter willen vermelden, dat in dezelfde periode het aantal leden van een goede 2.000 steeg tot 7.750.

De eerste financiële steun voor het verenigingswerk is er gekomen in 1967, de eerste toelage voor aankopen van natuurgebieden in 1987. Deze bijdragen zijn de jongste jaren gelukkig sterk opgetrokken.

Hierdoor werd het mogelijk dat De Wielewaal op dit ogenblik zo'n 3.000 ha natuurgebied beheert, waarvan 350 ha in eigendom. Zo doet De Wielewaal aan natuurbescherming, momenteel de belangrijkste doelstelling van de vereniging.

In Vlaanderen zijn er meerdere verenigingen, die een of andere tak van de natuurstudie beoefenen, maar De Wielewaal is de enige die aan vogelstudie doet. De ornithologie gaf aanleiding tot het ontstaan van De Wielewaal en vormt nog steeds de ruggegraat ervan. Op onze vereniging rust niet alleen historisch, maar ook ethisch de plicht die taak voort te zetten.

In de loop van de 60 jaren, dat De Wielewaal bestaat,

is onze vereniging geleidelijk uit de schaduw getreden. Dankzij onze werking en de hierrond gevoerde propaganda, kent nu iedereen onze vereniging, niet alleen de bevolking, maar ook de officiële instanties. De Wielewaal heeft vertegenwoordigers in elke overkoepelende organisatie.

Voor buitenstaanders is heel het gebeuren van onze vereniging een soort wonder. Mensen, die gratis hun tijd en hun energie aan een vereniging besteden, het lijkt niet meer van deze tijd. Bovendien is De Wielewaal niet het werk van een elite, maar van een massa gewone mensen. Mensen van alle leeftijden, van alle standen en van alle gezindheden. Wielewaler zijn is een begrip.

Voor mij is, spijtig genoeg, nu het moment gekomen om te stoppen. Voor ouderen zet men hierboven de deur vlugger open en, alhoewel ik hoegenaamd niet gehaast ben, ik sta helaas aan te schuiven op de eerste rij.

Wanneer een voorzitter ouder wordt, mag hij zijn vereniging niet voor de voeten gaan lopen en afremmen. Daarom heb ik de jongste jaren een deel van de verantwoordelijkheid en van de taken overgedragen aan de jongere collega's van het dagelijks bestuur en aan de stafmedewerkers. Zij verdienen ons volste vertrouwen. De toekomst van De Wielewaal is in goede handen.

Afscheid nemen is niet gemakkelijk. Het is uiteraard met veel weemoed dat ik een punt zet achter deze jarenlange activiteit. Actief zal ik er niet vaak meer bij betrokken zijn, maar mijn hart en geest zullen er steeds bij zijn.

Beste Wielewalers, mij rest nu nog U allen te danken voor uw lid-

maatschap, het bewijs van het in ons gestelde vertrouwen. Als voorzitter dank ik al de bestuursleden en conservators voor hun onbaatzuchtige inzet voor de vereniging.

In het bijzonder gaat mijn erkenning naar al de personen, die ooit deel hebben uitgemaakt van de raad van bestuur voor de jarenlange goede samenwerking.

Dank ook aan de beleids- en stafmedewerkers van het nationaal secretariaat, waarmee het bijzonder aangenaam werken was.

Dank ten slotte aan de honderden medereizigers, waarmee ik gedurende meer dan 25 jaar de mooiste natuurgebieden van vele landen van Europa, Afrika en Azië heb bezocht.

Het is mij een grote vreugde geweest met zoveel goede vrienden de schoonheden van de natuur te mogen beleven. Ik dank U allen oprecht voor de steeds genoten vriendschap en waardering.

In naam van de raad van bestuur wens ik al onze leden voor 1994 een goede gezondheid en veel natuurgenoet.

TWEDE NATIONALE BUITENLANDSE REIS: BULGARIJE VAN 16 T.E.M. 27 MEI 1994

Dit 12-daags programma is gebaseerd op vol pension in 4 hotels, 12 dagen, 11 nachten. Het is hoofdzakelijk een ornithologische reis waar een 'kova' of een goede verrekijker uw beste vriend zullen zijn.

- Dag 1 : BRUSSEL-SOFIA
Vertrek met 'Balkan Bulgarian Airlines' in de vooravond vanuit Brussel naar Sofia. Transfer (50 min.) naar het Hotel Prostor (***) voor een verblijf van 2 nachten.
- Dag 2 : SOFIA-VITOSHA N.P.
Hele dag vogelobservatie op de Vitoshaberg die een nationaal park is
- Dag 3 : PLOVDIV-KRUMOVGRAD
Transfer naar Plovdiv. Sightseeing en lunch in de zeer gezellige stad. Nadien vertrek naar Krumovgrad via Asenovgrad en Kardzali. Verblijf voor 3 nachten in hotel Ahrida gelegen midden in de stad.
- Dag 4 : DOLNA KULA - regio
'Dolna Kula' is een dorpje gelegen aan de 'Krumovica-rivier' op 15 min. rijden van het hotel. Nabij het dorpje wordt, in een bocht van de rivier een hele dag aan vogelobservatie gedaan. Picknicklunch ter plaatse.
- Dag 5 : STUDEN KLADENEC - regio
We rijden in noordelijke richting en stoppen even voorbij het dorpje 'Potochniza', ten zuiden van het 'Studen Kladenec-gebied'. Daar kunnen we roefvogels waarnemen. Picknicklunch. In de namiddag rijden we naar het dorpje 'Studen Kladenec' om van daaruit een wandeling te maken. Daarna volgt nog een halte aan de stuwdam van het gelijknamige meer in het dorpje 'Kovakaja'.
- Dag 6 : Transfer naar BURGAS
Rit van ongeveer 300 km via Harmanli, Elbovo, Boljarovo en Grudovo tot voorbij Burgas waar in Serafovo gelogeerd wordt gedurende 3 nachten. De lunch in een restaurant. Verblijf in een voormalig 'resort' van het Bulgaars leger.
- Dag 7 : ROPOTAMO N.P.
Hele dag vogelobservatie hoofdzakelijk ten zuiden van Burgas waar het 'Ropotano N.P.' een verzameling vormt van een aantal

natuurgebieden of reservaten. Lunch in een restaurantje in het kleine haventje aan de Ropotanorivier.

- Dag 8 : Meren van ATANASSOVO, MANDRA, BURGAS & POMORIE. Burgas wordt omgeven door drie meren: Atanassovo, Sandra en het meer van Burgas. Ten noordoosten ervan ligt het meer van Pomorie, een bekende observatieplaats voor vogeltrek. Picknicklunch.

- Dag 9 : NOS EMINE - KAVARNA
Transfer naar Kavarna om het noordelijk gedeelte van de Zwarte Zee-kust van Bulgarije te bekijken. In het centrum van Kavarna wordt 1 maal overnacht in Hotel Dobrotiza.

- Dag 10 : Meer van SREBARNIA
Het Srebarnia-meer ligt een 20-tal km voorbij de stad Silistra welke, zoals het meer, gelegen is vlakbij de Donau die ook hier de natuurlijke grens met Roemenië vormt. Lunch in een eenvoudig maar zeer degelijk restaurantje.

- Dag 11 : Meer van DORANKULAK, KAMEN BRJAG, NOS KALIAKRA

's Ochtands rijden we noordwaarts (44 km) naar het meer van Durankulak voor vogelobservatie. Lunch in een restaurantje in een klein vissershaventje aan de kust te Tjulenovo. Daarna vogelobservatie langs de kust te Kamen Brjag. Tijdens deze wandeling stoten we op Thracische graftomben. Afscheidsdiner in het restaurant op 'Nos Kaliakra'.

- Dag 12 : Terugvlucht vanuit VARNA
Na het ontbijt vertrek richting Varna. Onderweg eventueel bezoek aan de 'botanische tuinen' te Baltsjik. Lunch in Varna. Transfer naar luchthaven voor terugvlucht via Sofia naar België.

Richtprijs: 45.000 F. Inschrijven vóór 28 februari 1994 door storting van 15.000 F. op rekening 000-0319785-73 van De Wielewaal, vzw, Graatakker 11 te 2300 Turnhout. Ter plaatse berust de leiding bij ornithologische gidsen.

Reisbegeleider: H. Franckx - Organisatie: Club Exotica, NV

In geval van een groot aantal inschrijvingen wordt een tweede reis ingericht van 30 mei t.e.m. 10 juni 1994, onder begeleiding van J.L. Busschaert.

MEI '68

VIJFENTWINTIG JAAR LATER

Luc Menschaert

19 mei 1968. Aan de Scheldebrug van Zingem luisterden 's morgens 52 natuurminnaars naar het woordje vooraf van gids John Rigaux. Er stond een flinke wandeling op het programma: langs de Schelde naar het sas van Asper, daar over de stroom en dan via landwegen terug naar het vertrekpunt.

Al wie in de pas opgerichte Wielewaalafdeling Schelde-Leie naar vogels keek, was present. Maar er waren ook heel wat nieuwelingen opgedaagd; dat was te merken aan de onwennige manier waarop met de verrekijkers werd omgesprongen. In Zingem was de Schelde toen een goeie dertig meter breed. Nauwelijks een middelmaat rivier dus: een wat geëfende schooljongen kon er zo met een steen over gooien. Het resultaat van de tocht, meer bepaald het aantal waargenomen vogelsoorten, werd dank zij de nauwgezetheid van Gust Schamelhout voor het nageslacht bewaard.

Vijfentwintig jaar later is de Schelde gekalibreerd en tot een heuse stroom verbreed. Dezelfde steen plonst nu zelfs nog niet halfweg de stroom het water in. Er zijn nog verschillen. Om het maar bij één te houden: in 1968 waren laarzen voor de wandelaar

een absolute noodzaak; in 1993 een overbodige luxe.

Op 21 mei deden mijn vrouw en ik de tocht van 19 mei '68 over. De verwachtingen lagen tussen de 55 en 60 vogels, maar stilletjes hoopte ik toch in de buurt van het aantal van Gust te komen.

Het is een pracht van een weertje en de eerste vogels komen in sneltreinvaart in het notaboekje. Houtduif; Tjiftjaf en Grasmus in de verte; Tortel, Zwartkop en Tuinfluiter vlakbij. Onderaan de Scheldebem zingt een Kleine karekiet in een rietkraag, wat verderop een Bosrietzanger. Huismussen ruziën om de oude huiszwaluwnesten onder de brugrand. Een Kramsvogel vliegt over. In 1968 zou zijn verschijning opzien hebben gebaard. Zeer late doortrekker! Zo zou het geklonken hebben. Kramsvogels waren toen alleen op doortrek en als wintergasten bekend. Nu blijven er hier en

daar ook broeden. Twee Houtduiven houden territoriumvluchten, een derde laat zich vanuit een knotwilgenrij horen. Ook die vogels doen het in de Scheldevallei nu beter dan vroeger. Dank zij de oogstresten van de maïsackers staan hun overlevingskansen er 's winters beter voor.

Op het geasfalteerde jaagpad is het aangenaam wandelen. Vijfentwintig jaar terug lag hier een smal aardeweggetje, zodat de kersverse Wielewalers zich door en langs het natte hoge gras moesten worstelen. Een lage weide staat volledig droog. Zelfs de sloten bevatten geen water meer. Behalve wat schichtig heen en weer rennende Waterhoentjes is er op het gras geen teken van leven te bespeuren. Op een weidepaaltje alarmeert toch een Gele kwikstaart met voer in de bek: een zeldzaam exemplaar dat bij ons nog op weiland terecht kan. Zijn soortgenoten doen het vooralsnog uitstekend op akkerland. In 1968 was die weide dubbel zo groot. Twee jaar voordien waren toen nog roepende Kwartelkoningen gesignaleerd en die vogels waren aan de deelnemers van de wandeling als één van de neusjes van de zalm beloofd. Ze zouden echter die ralletjes niet te horen krijgen.

Op een opgehoogd stuk weiland - een erfenis van de kalibratie! - rust een groepje Kieviten; hoofdzakelijk jonge vogels. Ook dat waren oorspronkelijk weidebewoners die zich achteraf goedschiks kwaadschiks aan landbouwgronden hebben aangepast. Met resultaat, want op het asfalt trippelt plots zo'n Kievitje, nog in het dons, voor ons uit. Parmantig, maar toch met wat paniek in de oogjes. Moeder of vader Kievit

Canadese ganzen, nieuwkomers in onze fauna

Foto: A.C. Zwaga

geeft geen kik. We stappen dan maar wat vlugger en jagen het beestje de veilige graskant in. Relatief veilig dan, want verderop kijkt een Zwarte kraai belangstellend toe: soort 21 en we zijn nog maar een paar honderd meter gevorderd. Dat belooft.

Een oude Scheldearm, in Zingem en omgeving beter bekend als Mesures end, blijkt een absolute topper. Oordeel zelf: wijfjes Wilde eend met tomen jongen van diverse grootte, een paartje Futen met de leuk gestreepte jongen, een familie Meerkoeten. Dat alles op prachtig viswater waarin hier en daar wat velden Gele plomp. Een mannetje Slobend vliegt op, een paartje Kuifeenden blijft rustig op het water dobberen. Bij al dat moois komen dan nog een groepje mannetjes Wilde eenden in beginnend eclipskleed, de roffel en de roep van de Kleine bonte specht in de populieren en de landing, als op bevel, van een IJsvogel op een overhangend takje niet ver van ons vandaan. We hebben geen ogen genoeg om te kijken. Ouderwetse weelde, maar met nieuwe vogels. Een paartje Canadese ganzen, ook al met kroost, lawaaischoppers eerste klas en daarom voor vele ornithologen ongewenste indringers, mag wat ons betreft de pret niet drukken.

Na die Oude Scheldearm lijkt de tijd te hebben stilgestaan. Aan een akker, afgeboord met knotwilgen met enkele oude meidoorns ertussen, is op al die jaren op het eerste zicht niets veranderd. Toch

is dat een illusie: in 1968 mocht de groep hier uitgebreid luisteren naar de zang van een Gekraagde roodstaart en een Geelgors, twee vogels die als geen andere op de buiten voor sfeer en stemming zorgen. De eerste is nu in de vallei heel schaars en de tweede is er al jaren verdwenen.

Nu noteren we een overvliegende Boerenzwaluw - soort 38 - en zowaar drie Kleine mantelmeeuwen. Net als de Zilvermeeuwen van daarstraks zijn die wellicht op weg naar één of andere open vuilnisbelt in het binnenland. Dan toch weer wat sensatie: een klad wentelende zwarte vogels boven een maïsveld dat verderop voor de jacht is blijven staan, blijkt grotendeels uit Roeken te bestaan. Misschien heeft een nieuwe kolonie van die vogels zich in de omgeving gevestigd.

In 1968 was nu de hoofdbestemming van de wandeling aan de beurt: een moeras met wilgenopslag, Riet en zegge; wemelend van de Rietzangers en zelfs in volle zomer nat en ondoordringbaar. Hier moest het gebeuren. Snor, Grote karekiet, Waterral en Woudaapje waren aangekondigd. Daarvan lieten Grote karekiet en Waterral zich horen of zien. De Snor was wel present, maar hield zich die voormiddag gedeisd. Van het Woudaapje geen spoor. Maar als toemaatje kregen de wandelaars liefst drie mannetjes Zomertaling te zien. Dit terrein kwam intussen in jagershanden. Het werd uitgediept en er werden vijvers gegraven. Maar een dichte rij elzen belet grotendeels het uitzicht op het water. We hoorden er nu - uitgezette - Grauwe ganzen kwaken.

Het loopt tegen negen uur aan. Van nu af is het opletten geblazen. De eerste enkelingen zijn ons al voorbijgefiets, de blik verbeterd op het wegdek gericht. Maar nu wordt het menens. Uit met de rust, het jaagpad is nu het rijk van de wielertoeristen. De ene sliert na de andere racet ons op blinkend gepoetst materiaal voorbij. Tussen het zingen door van de spaken vang ik flarden op van gesprekken. Grapjes vliegen over en weer, onder meer om het zachte eitje dat daar naar vogeltjes tuurt. Het gaat snel. De jonge Turken houden er de vaart in, bij de

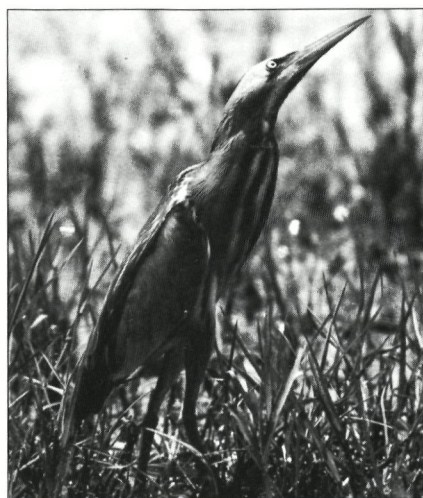
ouderen jaagt iedere tempoversnelling de bloeddruk naar ongekende hoogten. De hartslagmeters, stuurcomputertjes, kliksluitingen aan de trappers, volle wielen, pothelmen, triatlonsturen, dure pakjes, fietsen als juweeltjes. Wielerfanaten zijn blijkbaar aardig bij kas; alleen de bel op het stuur blijkt uit de tijd. Redde wie zich redden kan. Gedurig omkijken is de boodschap. Eén ding is zeker, in 1968 was het langs de Schelde toch heel wat rustiger.

Tussen de vlagen hardrijders door merken we toch nog een zeilende Buizerd op en vliegen twee Oeverlopers luid roepend over de Schelde richting Gent. Wat de Buizerd betreft, midden mei zou dat in de jaren '60 een droomwaarneming geweest zijn, zeker in de Scheldevallei.

Wellicht ging het nu over één van de broedvogels van het bos van Beerlegem, al mag de soort nu stilaan in de oudere populierenaanplantingen van de vallei als broedvogel verwacht worden.

In 1968 mochten we met z'n allen in Asper over de sluis, om zo de rechteroever te bereiken. Dank zij een vriendelijke sluiswachter kan dat nu ook. De voetweg naar de helling van Gavere ligt er nog. Maar we zijn 1993, dus is hij halverwege omgeploegd. Geen nood, de maïs staat nog niet hoog. Onder de bomen op het paadje langs het militair domein is de koelte een welkome afwisseling. En het lijstje breidt maar uit: Spotvogel, Roodborst, Grote bonte specht, Wielewaal, Groene specht. Op de hellingen wordt fruit geteeld: laagstamappelaars op rijen die netjes over een paar honderd meter afdalen naar de Schelde toe. De golvende weiden van vroeger vond ik al bij al toch wel leuker. Wat later wandelen we weer in de zon. Tal van oude hoefetjes zijn opgeknapt en herbergen, getuige de merken auto's in het lommer van de binnenplaats, nieuwe inwoners. Uiteraard komt in die omgeving de Grauwe vliegenvanger in het boekje (soort 51), gevolgd door een Kneutje dat vanuit het topje van een sparretje zijn kwettertoontjes ten beste geeft.

We belanden stilaan weer op

Wijfje Woudaapje, in zowat heel Vlaanderen verdwenen als broedvogel

Foto: A.C. Zawga

Scheldeniveau en wandelen opnieuw tussen de weiden die dit jaar geel zien van de boterbloemen. Het lila van 1968, afkomstig van Koekoeksbloemen, is er volledig uit. Had iemand me dat toen voorspeld, ik zou het nooit geloofd hebben. Wat schamele restantjes Koekoeksbloem bloeien hier en daar in de grachten.

Bij wat knotwilgen is er druk getijl en gesnater van mussen. Voor zover mogelijk bekijk ik ze allemaal één voor één. Jammer, allemaal Huismussen, geen enkele Ringmus. Een zeurderig vogelgeluidje doet plots een lang vergeten belletje rinkelen. Ja hoor, twee ontsnapte Zebravinkjes lijken hun vrijheid best te appreciëren. Aardige vogeltjes, maar ze mogen niet op het lijstje. Mijn vrouw vindt dat belachelijk. Vogels zijn toch vogels?

Op dit punt van het traject gekomen, voelde ik me in 1968 wat opgelaten. Op twee plaatsen hadden we al tevergeefs naar het Woudaapje uitgekeken. Voor dit reigertje kwam nu de allerlaatste kans, aan een Oude Scheldearm in Meilegem. Gelukkig - want Gust begon al veelbetekend te vertellen over zijn eigen Woudaapjes in Avelgem en Melden - was het beestje hier present. Een prachtig mannetje, dat zich tot driemaal toe liet observeren. Iedereen in de wolken.

De oevers van de Oude Scheldearm zien er nu weinig woudaapjes-vriendelijk uit. Geen slikplaatjes meer of bosjes oeverplanten van waaruit die reigertjes konden vissen. De ruigtekruiden hebben ook hier de heerschappij overgenomen. Op het water ontbreken de stilaan obligate Futen en Meerkoeten met jongen niet.

In de verte komt de brug van Zingem weer in zicht. Aan de overkant van de Schelde kibbelen twee mannetjes Torenvalk, laag over de grond vliegend, om de grenzen van hun terrein. Hoog boven de twee schroeft waarempel nog een derde mannetje onverstoorbaar rond. Ook dat was in 1968 ondenkbaar geweest. De Torenvalken stonden voor soort 57, de 60 zijn dus in bereik. Maar met Turkse tortels rond de huizen en enkele Huiszwaluwen rond de brug, die blijkbaar 's morgens nog niet wakker waren, stranden we op de valreep op 59 stuks. Maar toch was het een succes.

Hoe dachten de wandelaars van 1968 erover? Roger De Cuyver verwoordde het in de Wielewaal van augustus 1968 als volgt:

Onze leider John Rigaux schetst vooraf het te bezoeken terrein: weidegordels, doorspekt met bosjes, moerasjes, rietvelden en oude Scheldearmen; militair domein te Gavere en aanpalende bossen. Zonnig weder; 52 deelnemers. 65 soorten waargenomen (volgens Gust S. dus 66) waaronder zeer goede observatie van mannetje Woudaapje, Tureluur en Oeverloper. De plantenliefhebbers kregen heel wat te determineren; aan de Kleine schubwortel hadden zij een kluijfe...

Betekenisvol voor de veranderde vogelstand in de Scheldevallei is dat de verslaggever soorten als Grote karekiet, Paapje, Rietzanger en Waterral niet het vermelden waard vond. Nochtans zou voor die vogels nu, in 1993, storm worden gelopen.

Voor de aardigheid volgen hier de lijstjes van de waargenomen soorten.

19 mei 1968

Woudaapje
Blauwe reiger
Wilde eend
Zomertaling
Fazant
Waterral
Waterhoen
Meerkoet
Kievit
10 Tureluur
Oeverloper
Kokmeeuw
Houtduif
Tortel
Turkse tortel
Koekoek
Gierzwaluw
Ijvogel
Groene specht
20 Grote bonte specht
Veldleeuwrik
Oeverzwaluw
Boerenzwaluw
Huiszwaluw
Boompieper
Graspieper
Gele kwikstaart
Witte kwikstaart
Winterkoning
30 Heggemus
Roodborst
Nachtegaal
Gekraagde roodstaart
Paapje
Merel
Zanglijster
Grote lijster
Rietzanger
Bosrietzanger
40 Kleine karekiet
Grote karekiet
Spotvogel
Grasmus
Tuinfluiter
Zwartkop
Tijftjaf
Fitis
Grauwe vliegenvanger
Staartmees
50 Pimpelmees
Koolmees
Matkop
Boomkruiper
Wielewaal
Vlaamse gaai
Ekster
Kauw
Zwarte kraai
Spreeuw
60 Huismus
Ringmus
Vink
Groenling
Kneu
Geelgors
Rietgors

21 mei 1993

Fuut
Blauwe reiger
Grauwe gans
Canadese gans
Wilde eend
Slobeend
Kuifeend
Buizerd
Torenvalk
10 Fazant
Waterhoen
Meerkoet
Kievit
Oeverloper
Kokmeeuw
Kleine mantelmeeuw
Zilvermeeuw
Holenduif
Houtduif
20 Tortel
Turkse tortel
Koekoek
Ijvogel
Groene specht
Grote bonte specht
Kleine bonte specht
Boerenzwaluw
Huiszwaluw
Gele kwikstaart
30 Witte kwikstaart
Winterkoning
Heggemus
Roodborst
Merel
Kramsvogel
Zanglijster
Bosrietzanger
Kleine karekiet
Spotvogel
40 Grasmus
Tuinfluiter
Zwartkop
Tijftjaf
Fitis
Grauwe vliegenvanger
Staartmees
Pimpelmees
Koolmees
Wielewaal
50 Vlaamse gaai
Ekster
Kauw
Roek
Zwarte kraai
Spreeuw
Huismus
Vink
Kneu
Rietgors

WIELEWAALREIS NAAR NOORDOOST-POLEN

Henri Franckx

Vele Wielewalers zijn de vorige jaren naar Polen geweest. Meestal waren het kleine groepjes, die individueel op verkenning trokken op een eerder bescheiden en avontuurlijke manier.

Dankzij de twee reizen van de nationale Wielewaal, van 13 t.e.m. 23 mei en van 3 t.e.m. 13 juni 1993, konden 110 deelnemers op een duurdere maar comfortabele manier van de natuurschouw van Polen genieten.

*"Ergens geweest te zijn,
maakt menigeen gelukkiger
dan er te zijn"*

Peter Sirius

Organisatie

De reis werd georganiseerd door Club Exotica. Ter plaatse werd het programma opgesteld door Bird Service Tours (Manager Maciej Zimowski), ul. Popieluski 105, PL 15-641 Białystok. Deze Poolse reisorganisatie richt vogelstudiereizen in naar Noordoost-Polen, zowel voor groepen als voor particulieren. De eigen gidsen van de organisatie, Wojciech en Yarek, werden respectievelijk bijgestaan door Tomasz en Andrew, beiden leden van de Poolse ornithologische vereniging OTOP, met als adres:

P.O. Box 335, PL 80-958 Gdańsk. OTOP (Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków) wil de vogelpopulaties en hun habitats beschermen door het verwerven van terreinen. De aandacht gaat in de eerste plaats naar gebieden in de Narew-vallei, belangrijk voor Waterrietzanger, Witvleugels, Kwartelkoning en Poelsnip. Deze natuurreservaten hebben internationaal belang en worden gesteund door het Wereldnatuurfonds en door BirdLife, de vroegere International Council for Bird-preservation.

Naast de nationale OTOP vereniging bestaat ook de Noordpoolse groep PTOP (Północnopodlaskiego Towarzystwo Ochrony Ptaków) met als adres: P.O. Box 32, PL 17-230 Białowieża. PTOP verspreidt kaarten van de Biebrza-vallei (schaal 1/50.000), waarop de belangrijkste vogel- en plantenvindplaatsen zijn vermeld.

Het Noordpoolse landschap

Polen is een vlak tot licht glooiend land, dat deel uitmaakt van de grote Europese laagvlakte. Alleen in het zuiden van het land liggen drie bergketens: de Sudeten, de Hoge Tatra en de Karpaten.

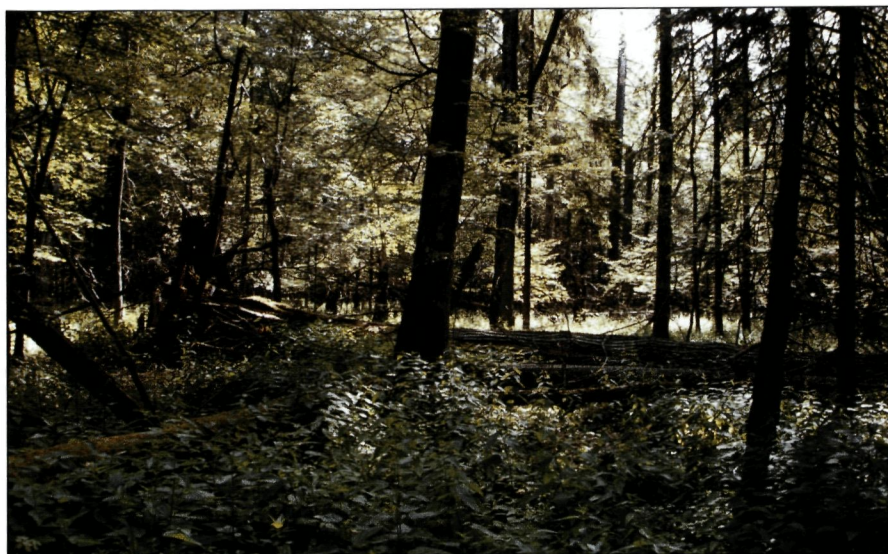
Het Noordpoolse landschap werd door de enorme ijskappen van de laatste twee ijstijden geboetseerd. Die ijsmassa's stuwden de grond vooruit tot wallen, die nu als heuvels in de laagvlakte oprijzen. Toen de gletsjers uiteindelijk wegsmolten, ontstonden er meren in de afgesloten dalen: één procent van de Poolse oppervlakte bestaat uit zoet water, met bijna 10.000 meren van meer dan 1 hectare.

Wind, ijs- en watermassa's voerden de aarddeeltjes aan, waaruit de bodem van Polen is opgebouwd: klei, leem, zand en grind. Grote keien en rotsblokken liggen verspreid over de akkers en de weilanden.

Opvallend zijn de vele bomen langs de wegen. De Polen planten een dubbele rij bomen 3 tot 4 meter van de wegrand. Met de onderbegroeiing van struikgewas moeten de bomen in strenge winters de sneeuw van de rijbaan houden. Langs de wegen, door de Duitsers in het vroegere Oost-Pruisen aangelegd, staan de bomen echter op de rand.

Het landschap is licht golvend met uitgestrekte akkers, afgewisseld met dennenbossen. De wegbermen en akkerranden zijn zeer bloemenrijk. Vol afwisseling zijn de beekdalen met hooilanden, ruigtes en elzenbossen.

De boerderijen zien er klein uit, tussen de weidse graslanden en

Het oerbos van Białowieża. De dode bomen blijven onaangeroerd en verrijken het biologisch leven.

Foto: H. Van der Vloet

Kleine vliegenvanger of Grauwe fitis?

Foto: A. Lagrou

uitgestrekte akkers. De landbouw is hier nog erg archaïsch: zaaien, maaien en oogsten gebeuren met primitieve middelen. De staatsboerderijen echter zijn grote bedrijven met een modern machinepark.

Het klimaat

Het Poolse klimaat wordt gekenmerkt door voortdurende botsingen van Atlantische luchtmassa's met Aziatische continentale stromingen. Naar het oosten toe wordt het harde, continentale karakter sterker.

Normaal komt de lente eerst eind april. De Wielewalers genoten tijdens beide reizen alle dagen van prachtig weder. Tijdens de eerste reis waren er zelfs subtropische temperaturen van 26 tot 30°, zeker niet van aard om zich een normaal gedacht te vormen van de Poolse lente.

De eerste dag

De vlucht Brussel-Warschau duurt een kleine twee uur. De dienst aan boord is uitstekend. Ter plaatse werd de 55 personen talrijke groep verdeeld over twee autobussen, elk met een engelstalige plaatselijke gids. De bijna 400 km lange rit naar het noorden werd slechts onderbroken door een lunch en twee korte stops. De eerste wandeling ging door in het bosreservaat Przyrody. De 200 jaar oude dennen zijn tot 40 m hoog. De lange, rechte stammen werden vroeger gebruikt voor

de scheepsbouw en werden veel uitgevoerd naar Engeland.

Hier maakten we voor de eerste maal kennis met de Poolse muggen. Muggenolie hielp slechts tijdelijk.

Voor veel animositeit en discussie zorgde tijdens de tweede reis een juveniele Kleine vliegenvanger, voor vele deelnemers een nieuwe soort.

De tweede stop vond plaats aan het Morag-meer. Het is een grote watervlakte met brede rietkragen, broedgebied van Grauwe gans, Tafel- en Krakeend, Fuut, Geoorde fuut en Roodhalsfuut, Visdief en Zwarte stern, Roerdomp, Bruine kiekendief, Grote karekiet en Buidelmee.

De Oostzeekust

De eerste drie dagen brachten we door aan de Oostzee. De kust is een aaneenschakeling van zandige landtongen en lagunen. Dit deel van Polen is vooral van belang voor trekvogels. Zeker in de herfst is er een sterke trek van steltlopers.

Het strand is bezaaid met kleine stukjes barnsteen. Grotere stenen worden verwerkt in halssnoeren, armbanden en ringen. Deze sieraden zijn te koop in heel de streek, maar vooral in Gdansk.

Ons eerste bezoek gold de monding van de Vestula-rivier. De Vestulabaai is volledig van de open zee afgesloten door een 90 km lange zandbank. Op de kleine, zandige eilandjes en

landtongen broeden Kok- en Dwergmeeuwen, Bontbek- en Kleine plevieren, Bonte strandlopers, Scholeksters, Visdiefjes en Dwergsterns. Hier pleisterden ook vele waadvogels, zoals Tureluur, Zwarte ruiter, Bosruiter en Kemp-haan.

De interessantste waarneming tijdens de eerste reis was een Breedbekstrandloper. Tijdens de tweede reis waren er dan weer 3 Grauwe franjepoten.

Gdansk

Tijdens de namiddag van de tweede dag brachten we een bezoek aan de oude Hanze-stad. Haar geschiedenis gaat terug tot de 10de eeuw, toen de stad zich ontwikkelde door handel en visserij. Vrij snel trad de plaats toe tot de Hanze. In de eerste helft van de 14de eeuw werd ze bezet door de Kruisridders, waarna ze als vrijstad bescherming genoot van de koning van Polen. Dat was het begin van de 150 jaar durende periode van voorspoed. Bij de tweede deling van Polen in 1793 werd de stad bij Pruisen ingelijfd. Van 1919 tot 1939 werd Danzig, zoals de stad in het Duits heette, een vrijstaat. De stad had onder de Tweede Wereldoorlog veel te lijden, maar werd door de Polen zorgvuldig heropgebouwd. Het is een van de grootste en rijkste historische, architecturale plaatsen van Polen.

Tegenwoordig is Gdansk als vanouds een economisch, cultureel en wetenschappelijk centrum. Het heeft een niet onbelangrijke zeehaven en de scheepswerven van Gdansk behoren tot de grootste ter wereld. De bekendste is de vroegere Leninwerf, van waaruit de huidige president Lech Walesa namens de vakbond solidariteit de stakingen leidde.

Het Poolse Holland

Het gebied van de Festula-delta wordt wel eens het Poolse Holland genoemd. Een groot deel van de streek ligt 8 tot 10 m beneden de zeespiegel. Bovendien waren het Nederlanders, die de dijken hebben aangelegd, grachten gegraven en windmolens met pompen geplaatst om het land te draineren. Ten slotte is er in dit

deel van Polen een sterke Calvinistische invloed.

De poort tot het gebied wordt gevormd door Elblag. Tijdens de periode van de Teutonen was het de grootste haven van de Baltische Zee. Door de verzanding van de Vestula-monding is de haven nu volledig afgesloten van de zee.

Elblag werd in 1945 totaal verwoest door de Russen. De oude stad wordt nu herbouwd in de originele stijl. Dank zij de 95 m hoge toren, valt de 14de-eeuwse Sint-Niklaaskathedraal reeds van verre op.

Frombork

De eerste groep logeerde in het hotel Kopernik te Frombork. Dit stadje is gelegen aan de oostelijke rand van de Vestula-baai. De oorsprong gaat terug tot 1332.

Frombork wordt gedomineerd door de uit rode baksteen opgetrokken Teutoonse gebouwen op de heuvel. De 14de-eeuwse gotische kathedraal, het bisschoppelijk paleis, de kanunnikenhuizen en de achthoekige toren behoren tot de belangrijkste historische bouwwerken in Europa.

Het stadje is vooral bekend omwille van Copernicus (°1478), die hier woonde en werkte. Aan de voet van de heuvel staat zijn standbeeld. In de zogeheten Copernicustoren deed de sterrekundige zijn grote ontdekkingen en stelde hij zijn revolutionaire theorie te boek.

Frombork werd grotendeels verwoest op het einde van de Tweede Wereldoorlog. Ter gelegenheid van de viering van de 500ste verjaardag van de geboorte van Copernicus werd de stad volledig heropgebouwd.

Katy Rybackie

De tweede groep logeerde in het Holiday Center Gornik. Dit hotel van Katy Rybackie ligt prachtig aan de westkant van de 90 km lange zandbank tussen de Baltische Zee en de Vestula-baai. Aan de overzijde van het water ziet men de gebouwen van Kaliningrad, een Russische enclave in Litauen. Momenteel zitten daar een miljoen Russische soldaten opeengepakt.

Elke morgen werden we bij het vertrek begroet door een Sperwergrasmus, die zijn liedje kwam voordragen op een elektriciteitsdraad naast de weg. Er was ook een oeverzwaluwenkolonie. 's Avonds gingen we er luisteren naar de Grote en de Kleine karekiet.

Het Druzno-meer en het Elblag-Ostroda-kanaal

Het Elblag-kanaal loopt van het Druzno-meer naar het merengebied van Ostroda. Het is een uniek meesterwerk uit de 18de eeuw. De scheepvaart is hier mogelijk gemaakt door twee sluizen en een systeem van vijf hellende vlakken, waarover de schepen door middel van een platform op rails over het land worden vervoerd. Het kanaal moest dienen om het hout van de bossen in het binnenland te vervoeren naar de Baltische Zee. Nu heeft het uitsluitend een toeristische functie.

Noordse nachtegaal, Grote en Kleine karekiet, Snor en Sprinkhaanrietzanger, Roodmus, Paapje en Geelgors zingen alom langs de boorden van het kanaal. Op het Druzno-meer komen 7 eendensoorten voor. Tijdens de tweede reis waren er opvallend minder eenden. Des te talrijker waren de Ooievaars en de Schreeuwarden, die op zoek waren naar prooien in de pas gemaaide weilanden.

Malbork

De namiddag van de derde dag werd besteed aan het bezoek van het Teutoons kasteel van Malbork. In 1274 begonnen de Kruisridders van de Duitse orde met de bouw van een kasteel, dat het grootste van Europa zou worden. De Kruisridderburcht werd Marienburg genoemd, naar Maria, de beschutpatrones van de orde. De vesting heeft een boven-, midden- en onderkasteel. Het meest intrigerende van het kasteel is de enorme omvang van het bouwwerk. Daarbij moet men nog bedenken dat het gerestaureerde boven- en middenkasteel slechts de helft van de totale omvang van het oorspronkelijk complex vertegenwoordigen.

Grauwe klauwier

Foto: A. Lagrou

De eerste groep kwam te laat en kon nog slechts de buitenbouw bewonderen. De tweede groep was op tijd en kon al de kamers bezoeken.

Het Mazurische merengebied

Op de 4de dag verhuisden we van Elblag naar Mazurië. Dit merengebied is een wonderbaarlijk gevarieerd landschap met duizenden natuurlijke meren. De twee grootste meren zijn Mamry en Sniardwy, met de aardige stad Gizycko op een landengte ertussen.

Wij bezochten echter drie kleinere waterplassen.

Het Ustnik-meer is een vogelreservaat, gelegen tegen het dorp Jeziorany. Hier broeden Roodhalsfuut en Geoorde fuut, Zwarte stern en vele eendensoorten, waaronder Brilduiker.

De visvijvers van Tylkowo vormen het broedgebied van Knobbelswaan, Geoorde fuut, Brilduiker, Kuif- en Tafeleend. Zee- en Visarend zijn hier vaste gasten.

Het Guber-meer ligt bij het dorp Knis. Behalve de hierboven reeds vernoemde soorten broedt hier ook de Bruine kiekendief. Van de rietbewoners vermelden we Grote en Kleine karekiet, Snor, Rietzanger, Bosrietzanger en Baardmannetje.

De eerste groep logeerde één nacht in het hotel Tajty in het dorp Wilkosy, de tweede groep

verbleef in het luxueuze hotel Emil in Ryn.

Ketzryn

Op weg naar het hotel passeerden we het vroegere Duitse Rustenburg, nu Ketzryn. Op enkele kilometers ten oosten van de stad lag een hoofdkwartier van Hitler: de Wolvenschans. In deze geheime stad stonden in het totaal 80 gebouwen, waaronder hotels, kantoren en barakken. Het dak van de bunker van Hitler was van 10 meter dik beton.

Op 20 juli 1944 pleegde kolonel Von Stauffenberg hier tijdens een stafbespreking een aanslag op Hitler. Hoewel er vier doden vielen, bleef Hitler vrijwel ongedeerd omdat de vergadering vanwege de warmte niet in de bunker, maar in een houten barak werd gehouden. Von Stauffenberg werd later geëxecuteerd.

Bij de nadering van het Rode leger werd het gehele complex opgeblazen.

Het Borki-woud

De hele vijfde dag brachten we door in het Borki-woud. Het is een groot en natuurlijk woud, waarin Wolf, Lynx en Wisent nog zouden voorkomen. Wij hebben die dieren natuurlijk niet gezien. Wat we wel zagen waren Raaf, Kraanvogel, Witgatje, Dodaars en een wijfje Brilduiker met 7 jongen. Fluiter, Goudvink, Kuifmees en Vuurgoudhaantje kwamen er ook voor.

De tweede groep had nog een kort oponthoud bij het Gawlik-meer, waar nog mooie waarnemingen werden gedaan met Kleine bonte specht, Roodmus, Rietzanger, Bosrietzanger en Geelgors.

Het Radjgrondskie-gebied

Tijdens de vijfde, zesde en zevende nacht verbleven we in een recreatieoord aan het Radjgrondskie-meer, waar behalve vele vakantiehuysjes ook twee hotels, Knieja en Energetik staan.

In het meer leven nog Otters. Ze waren duidelijk te horen tussen de oeverbegroeiing. Op het water zagen we Knobbelzwaan, Aalscholver, Fuut en Meerkoet.

Gdansk: de kade

Foto: A. Durt-Joos

Het geheel ligt in een groot dennenbos. Grauwe en Bonte vliegenvanger, Grote en Kleine bonte specht, Fluiter, Appel- en Goudvink, Vink, Gele en Witte kwik behoorden tot de dagelijkse waarnemingen.

Van hieruit bezochten we het gebied van de Biebrza- en Narew-rivieren.

De Biebrza- en Narew-riviervalleien

In het noordoosten van Polen, tegen de Witruisische grens, strekt zich een enorm natuurgebied uit, gevormd door twee meanderende rivieren: de Biebrza en de Narew. Deze brengen beide veel water mee, zodat ze grote gebieden kunnen overstromen, waardoor de rivierdalen op sommige plaatsen wel 20 km breed zijn. Zo zijn er naast de rivieren en hun talrijke zijarmen en kreekjes enorme moerassen ontstaan. Hoge binnenduinen kijken uit over uitgestrekte rietzeeën en zeggevegetaties.

De plantenrijkdom doorloopt het hele gamma van duin- tot moeras- en waterplanten. Er is wat opslag van berken- en elzenbosjes, maar de wisselende waterstand vernietigt ze telkens weer. Merkwaardig zijn de spontane groeiplaatsen van de Grove den en het Veenmos.

Wie dit stroomdal wil bezoeken, volgt best de veilige paden, die de honderden Elanden hier uitstippelden. Vis en Rivierkreeft zijn er talrijk. Otters jagen op hen.

Bevers bouwen er hun burchten. Bierbrza is het Pools voor Bever. Er leven hier nog Wolven, veel Vossen, Edelherten, Reeën, Everzwijnen en Dassen.

Op de duinen hunkeren prachtige bloeiers naar de gunst van allerlei insecten. Opvallende soorten als Keizers- en Rouwmantel vlinders overal rond, prachtige libellen en waterjuffers zoeven over het water.

In deze streek leven ook een soort teken, die alleen in het oosten van Polen voorkomen in het gras. Ze dragen een virus dat voor de mens dodelijk kan zijn. Tegen deze Früh-Sommer-Meningitis-Encephalitis (F.S.M.E.) kan men zich laten vaccineren in het Tropische Instituut van Antwerpen. Een ander, eveneens door teken verspreid en even gevaarlijk virus, is de Ziekte van Lyme. Dit virus is gelukkig te bestrijden met antibiotica.

De vogelrijkdom is enorm met vele soorten die in West-Europa niet, niet meer of nauwelijks nog voorkomen.

De Biebrza-riviervallei is met 127.000 ha het grootste moeras in Centraal- en West-Europa. Hier broeden 185 vogelsoorten, waaronder Witvleugelstern, Dwergmeeuw, Korhoen, Steenarend, Schreeuwarend, Slangenarend, Bruine en Blauwe kiekendief.

De Narew riviervallei is 9.500 ha groot. Men noemt ze het Poolse Amazone-gebied. De Donau-delta uitgezonderd, is zo'n uitgestrekt

Vanop de picknickheuvel te Burzyn heeft men een mooi zicht op de Biebrza-vallei.

Foto: A. Durt-Joos

watergebied niet meer te vinden in Europa. De Narew-vallei is het broedgebied van 112 vogelsoorten, waaronder Kwartelkoning, Blauwborst en Waterrietzanger.

Langs het moeras, op de wat hoger gelegen gebieden, bevinden zich kleine boerendorpjes. Het door veeteelt en maaien kortgehouden grasland maakt die omgeving zeer geschikt als broedplaats voor weidevogels. Zo broeden er Tureluur, Watersnip, Wulp, Kemphaan, Grutto en Poelsnip. In wilgen langs de waterkant kan men het merkwaardige nest van de Buidelmees vinden. De Noordse nachtegaal is vaste klant in de wilgen en rietvelden. Verdere bewoners van de lage rivieroever zijn de Dwergstern en het Visdiefje, die dikwijls gemengde broedkolonies vormen. Roerdomp en Woudaapje, Porseleinhoen en Waterral houden zich op in het riet.

Een 50.000 ha van het Biebrza-dal kreeg de A-status toegekend in de IUCN-Mar-lijst. Dit is een internationale wetenschappelijke erkenning van het uitzonderlijk belang van het gebied voor het behoud van de Europese watervogelpopulatie. Bovendien werden 11.200 ha uitgeroepen tot natuurreservaat.

Volgend programma werd door beide groepen afwisselend afgevoerd.

Een groep vertrok om 4 uur 's morgens naar een korhanengebied in de buurt van Sojczyń Borony. Van op grote afstand werden een

twintigtal Korhoenders in dit zeer moeilijke terrein waargenomen.

's Namiddags reed deze groep naar Czerwone Bagno. Dit "Rode Moeras" is een reservaat voor Eland. In de hele Biebrza-vallei komen er nog 600 voor. De toegang is afgesloten, maar met een geschreven toelating mag men in het reservaat.

De mooie wandeling loopt over duinenruggen. Er zijn drie uitkijktorens, waarvan de tweede het beste uitzicht geeft. Naast enkele Eland en zagen we er ook Boomleeuwierik en -pieper, Grauwe klauwier, Paapje en Geelgors.

De andere groep daalde zuidwaarts af langs de westkant van de Biebrza-vallei, waar een drietal korte wandelingen werden gemaakt in de buurt van de dorpjes Brzotowo, Burzyn en Wierciszewo. In het eerste dorp deden we onvergetelijk mooie waarnemingen van mannetjes Roodmus, die de zaadjes uit paardebloemen kwamen pikken. In de moerassen zagen we Visdief, Zwarte stern, Witvleugelstern en Dwergstern, Grutto, Tureluur, Kemphaan, Bosruiter en Zilverplevier. Een enkele Boomvalk scheerde over de picknickplaats.

Vanop de zandheuvel, ooit een versterkte plaats, heeft men een mooi zicht op de samenvloeiing van de Biebrza en de Narew. Terug op de weg kregen de deelnemers aan de eerste reis de Ortolaan mooi te zien en te horen.

Vervolgens ging de tocht weer noordwaarts langs de Weg van de Tsaar. Die werd dwars door de moerassen aangelegd voor troepenverplaatsingen. Aan het einde bevinden zich trouwens de resten van een indrukwekkend fort. PTOP richtte halfweg een reservaat op voor de Poelsnip. Het gebied, met de naam Wodnickza, is 700 ha groot en bevat de grootste baltsplaats van deze soort in Polen. In 1991 werden er 80 vogels geteld. De balts begint tegen zonsondergang. De koorzang van de mannetjes is te vergelijken met het geluid van castagnetten. Nu en dan springt er een vogel boven de begroeiing uit om enkele meters verder terug in te vallen.

Dieper in het moeras bevindt zich een uitkijktoren voor Eland. Door de ontelbare muggen werden de meeste deelnemers voortijdig naar de autocar gedreven. De meest onversaagden werden nog vergast op de zang van een Krekeltzanger. Tijdens de minutenlange zang houdt de vogel heel de tijd de snavel open. Al wat men ziet is het trillen van de larynx.

Tykocin

Op weg naar Waniewo brachten we een kort bezoek aan Tykocin. Ooit was dit een Mazovische grensplaats, omringd door zijtakken van de Narew en door ondoordringbare moerassen. Aan die tijd herinneren nog de ruïnes van het 15de-eeuwse kasteel van de Poolse koning Zygmunt II August. In het centrum van het dorp staan een mooie barokke kerk en een eveneens barokke synagoge uit de 17de eeuw. Op het marktplein staat het standbeeld van Stefan Czarnecki, de leider van het gewapend verzet tegen de Zweedse overheersing in Polen. De Joodse bewoners werden tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Nazi's weggevoerd en gedood. De synagoge is nu een museum.

Waniewo

Het hoogtepunt van de 8ste dag was het bezoek aan Waniewo, een dorpje dat reeds in de 16de eeuw bestond. Het is gelegen bij

een oude versterkte plaats en overzet. In de loop der jaren verminderde het bevolkingsaantal tot 300 en zelfs nu daalt het nog steeds. Bezienswaardigheden zijn de kerk, de houten huizen en de marktplaats.

Bird Service heeft er een zetel en richt er activiteiten in. Logies bij burgers kan verzorgd worden voor 20 personen.

Een boottocht door de doolhof van de Narew is een onvergetelijke belevenis. Van de mogelijke waarneming van Waterral, Porseleinhoen en Klein waterhoen heeft niemand kunnen genieten.

Meer succes hadden we telkens met de Waterrietzanger. Deze broedt in de weilanden achter de kerk. De Waterrietzanger heeft een baltsvlucht zoals de Graspieper en zet zich graag boven op een struik of stengel. De typische lunch ging door bij de lokale bevolking. Met wel dertig personen zaten wij telkens bijeen in de voorkamer van een kleine boerderij.

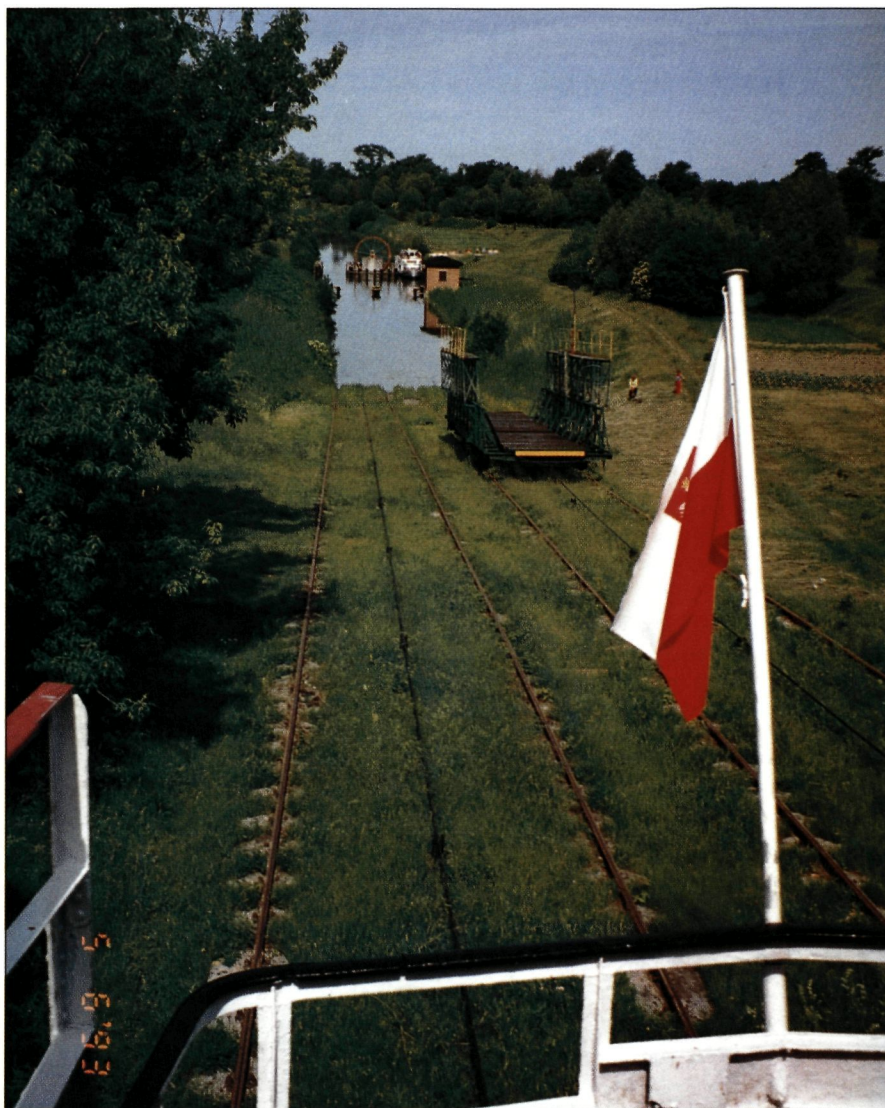
In 1992 waren er een dertigtal schilders te gast in het dorp. Hun verblijf werd uitvoerig beschreven in Grasduinen (maart 1993) en in World Birdwatch (march 1993). Ook PTOP heeft een 100 ha groot project in Waniewo "Grady Woniecko". Het maakt deel uit van een moerasgebied van 6.000 ha, dat 20 jaar geleden werd droog gelegd en nu intensief gebruikt wordt. In het gebied broeden 4 tot 5 paar Wulpen, 2 tot 4 paar Velduilen en 3 tot 4 paar Grauwe kiekendieven. Witvleugelstern, Waterrietzanger en Poelsnip zijn echter de voornaamste soorten.

Deze dag werd besloten met een wandeling door Platycze, een dorp met 90 houten huizen in typisch Oekraïense stijl. Enkele families zijn nog landbouwers, de rest zijn gepensioneerden.

Het bosgebied van Bialowieza

In Hajnówka wijst een eerste bord naar Europa's beroemdste bosgebied: het "oerwoud" van Bialowieza.

Bialowieza was het eerste nationaal park in Polen. Het omvat 5.069 ha binnen een 125.000 ha

Hellend vlak met platform op het Elblay-Ostroda kanaal.

Foto: A. Durt-Joos

uitgestrekt bosgebied tegen de Pools-Russische grens. In 1947 kreeg 4.747 ha de status van strikt reservaat. In de resterende 322 ha ligt onder meer de vroegere paleistuin en een fokcentrum voor Wisent en Tarpan.

Reeds in de prehistorie werd het gebied bewoond. Vanaf de 15de eeuw ontstonden de huidige landbouwbedrijven langs de bosrand. Het vee weidde in het woud, dat versnipperde door ontginning. Eén groot aaneengesloten gedeelte bleef echter onaangetast: het jachtgebied van de Poolse koning, later van de Russische tsaar. Er werd weinig of niet gekapt, maar de wildstand werd kunstmatig op een hoog peil gehouden.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden vele hectaren vernietigd voor massale houtwinning. De

Duitsers haalden een 5 miljoen kubieke meters hout uit het bos. Na 1918 werd deze kaalkap door een buitenlandse maatschappij verdergezet.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de Pools-Russische grens midden door het bosgebied getrokken.

In de loop der eeuwen werden Bever, Bruine beer, Oeros, Tarpan, Wisent en Eland door de jacht uitgeroeid. Bever en Eland keerden terug. Een herinvoering van de Bruine beer faalde, omdat de dieren te tam waren en steeds bij de mensen om voedsel bedelden. Tarpan en Wisent ontbreken nog steeds in het reservaat. De Tarpan, of beter een benaderende terugweek ervan, is wel te zien in het wildpark bij het reservaat. De Wisent houdt zich op bij de exploitatiebossen, waar de kapvlakten ideale

graasplaatsen opleverden. Grote roofdieren zoals Wolf, Lynx en grote marterachtigen, zijn schaars tot zeldzaam omdat ze buiten het reservaat bejaagd worden.

De avifauna van het Bialowieza Nationaal Park omvat 151 soorten, waaronder de Dwerg- en de Slangenarend, 9 soorten spechten (o.a. Witrug- en Drieteenspecht), 4 soorten vliegenvangers en 7 soorten uilen (o.a. Ruigpoot- en Dwerguil).

Een nieuwe bedreiging voor het bos vormt de groeiende recreatie: het toerisme vertienvoudigde de laatste jaren. Duizenden mensen bezoeken jaarlijks Bialowieza. De Polen vangen de mensen op in een centrum, het vroegere jachthuis van de tsaar. Tegenover het centrum staat een oude, maar prachtige Grieks-orthodoxe kerk. Tijdens de laatste drie dagen logeerden wij in het bouwvallige PTTK-hotel in Hajnówka.

De vrijdag begon met een vroege ochtendwandeling in het bosreservaat. De voornaamste waarnemingen waren Kleine vliegenvanger en Withalsvliegenvanger, Drieteen- en Witrugspecht, Hazelhoen en Schreeuwarend. De deelnemers waren zeer onder de indruk van de pracht van het bos en van de vogelkennis van de plaatselijke gids. Tijdens de tweede reis voegde deze er nog een extra uitstap aan toe voor de observatie van een Grauwe fitis, die zijn nest had in de buurt van de Bosbouwhogeschool, waar de gids professor was.

Na het late ontbijt stond het "Bison-rib path" op het programma. Dit knuppelpad door het moerassige oerbos is eerder een sportieve prestatie dan een ornithologische belevenis. De voormiddag werd besloten met een bezoek aan de dierentuin, waar de grote zoogdieren van het reservaat achter draad te bekijken zijn. Een extraatje waren de observaties van Taigaboomkruiper en Zwarte specht, beide bij het nest. Na de zeer late lunch - de Polen nemen het niet nauw met de etensuren - volgde nog een kort bezoek aan een zijrivier van de Narew. Hier kregen we weerom Grauwe klauwier, Roodmus en Krekeltzanger te zien en te horen. Onze gidsen waren niet te tem-

Het slot Marienburg

Foto: H. Van der Vloet

men en zo werd de dag besloten met een uitstap naar de Nachtzwaluw. Op een tiental kilometer van Hajnówka, richting Bialowieza, was een jonge sparaanplanting met enkele hoge bomen. Om 21.30 u. hoorden we de Nachtzwaluw en even later zagen we hem in de vlucht en in zit. Inmiddels was een Houtsnip driemaal overgevlogen, vleermuizen waren nooit uit de lucht en een roepende Bosuil deed ons uitgeleide.

De voorlaatste dag

In de voormiddag bezochten we het stuwmeer Zalew Siemianowka, gelegen in de poesta van Bialowieza, vlak tegen de grens met Wit-RUSLAND. Vanop de spoorwegberm, die dwars door het meer loopt, zagen we Kuif-, Tafel- en Krakeend. In de buurt van hun nest zwommen Fuut, Roodhalsfuut, Knobbelswaan en Wilde eend.

Als waadvogels noteerden we Bontbek- en Kleine plevier, Bosruiter, Tureluur en tijdens de eerste reis de Terekrutter. De tweede observatiepost was bij het pompstation, waar het water minder diepte had. Het moerassig deel werd bewoond door de 5 sternsoorten: Visdief, Dwergstern, Zwarte stern, Witwang- en Witvleugelstern. Witte en Zwarte ooievaar, Bruine en Grauwe kiekendief, Schreeuwarend en Roerdomp vlogen over.

Na de lunch bezochten we de nieuwe Grieks-orthodoxe kerk van Hajnówka, waar in mei 1993 het

festival van de orthodoxe muziek plaats had. In een grote berk naast de kerk nestelde een roekenkolonie.

Hierna reden we met een bostreintje dwars door het woud naar het dorpje Topilo, 12 km verder. Het spoor werd in 1915 door de Duitsers aangelegd voor houtwinning. Nu dient het vooral voor toerisme. Het treintje maakt echter zoveel lawaai dat geen vogelgeluid te horen is en al de dieren van honderden meters in de omtrek op de vlucht slaan. Daarom werd onderweg een paar maal gestopt voor vogelobservatie en het bekijken van de wolfsklauwen en vele mossoorten van het moerasbos.

De reis werd hier afgesloten met een barbecue, die vooral de tweede maal een verdiend succes kende.

Het afscheid

Over de rit naar Warschau tijdens de eerste reis valt weinig te vertellen. Een bus die verloren reed en een klapband van de andere autocar lieten maar weinig tijd over voor uitstappen.

De tweede groep had meer geluk. Een eerste stop was voor de Boomleeuwierik, die we op de afgesproken plaats hoorden en zagen. Hier bevond zich ook een reservaat, waar pioniervegetaties worden bestudeerd. Een deel van het gebied werd ontbost, een ander deel zelfs afgebrand. Eerst ontkiemen de Jeneverbessen,

Grauwe franjepoot, kringetjes draaiend.

Foto: P. Durt

daarna de Dennen en ten slotte de Ratelpopulieren. Niettemin zijn de Jeneverbessen de kleinste en de Ratelpopulieren de grootste bomen.

De tweede halte was voor de Scharrelaar bestemd. De gids wees ons de nestboom. Al de deelnemers konden de vogels waarnemen in de vlucht en in zit.

Voor de derde uitstap moesten we te voet over een brug in herstelling over de Bug-rivier. Op een zandig, heuvelachtig terrein toonde Maciej ons de Duinpieper. Een Draaihals kregen we er nog als extraatje bij.

Warschau

Na het afscheidsdiner en de daarbij horende toespraken volgde nog een geleid bezoek aan de hoofdstad.

Het oude stadsdeel, volledig verwoest op het einde van de Tweede Wereldoorlog, werd schitterend herbouwd. Vervolgens was het Ghetto-plein aan de beurt en ten slotte het 235 meter hoge

Cultuurpaleis, dat in 1952 werd gebouwd. Er zijn plannen om dit monster in een nieuw jasje te steken, omdat het bij de bevolking niet erg populair is om politieke redenen. Aan de voet van de toren is er nu een markt, waar dank zij de vrije economie alles te koop aangeboden wordt.

Tijdens de tweede reis was er nog tijd over en werden nog het presidentieel paleis, het standbeeld van Chopin en het Lazienkowski-park bezocht.

We waren telkens goed op tijd in de luchthaven, waar de inschepping ordelijk en vlot verliep. Het eten aan boord was, op dit van Waniewo na, het beste van de hele reis.

Voor de eerste reis waren er 54 deelnemers. Zij zagen 160 vogels-oorten. De 56 deelnemers van de tweede reis zagen 159 soorten. De eerste groep had 16 soorten, de tweede groep 13 die de andere groep niet zag. In 't totaal werden er tijdens de twee Wielewaalreizen 173 soorten waargenomen.

Deze vermoeiende maar ervaringrijke Polen-reis zal voor vele Wielewalers een onvergetelijke gebeurtenis blijven, een ware verrijking wat betreft natuur en cultuur.

H. Franckx,
Vredelaan 29, 2500 Lier.

MET DE WERKGROEP BOTANIE OP SPEURTOCHT IN 1993

Karel De Waele

We kijken al verlangend uit naar ons volgend plantenseizoen in 1994. Ondertussen laten we jullie even mee-proeven van wat we zoal beleefd hebben in 1993. De aandachtige lezer zal bemerken dat op onze excursies heel wat bij te leren valt. Het determineren van moeilijker soorten wordt heel wat minder angstaanjagend en dezen die het reeds aandurfd, kunnen bevestigen dat men helemaal geen expert moet zijn om met ons mee op te stappen.

Integendeel, ook voor de "experten" is het heilzaam als hen door een "beginneling" gevraagd wordt eens nader uit te leggen waarom ze een bepaalde plant die specifieke naam geven. Wel willen we één zaak beklemtonen: de excursies van onze Werkgroep zijn enkel bestemd voor plantenstudie... plantenverzamelaars worden vriendelijk verzocht zich te onthouden !

Op 24 april mocht Paul Van den Bremt de spits afbijten. 22 deelnemers stonden paraat in Overboelare om er de lenteflora van het Boelare- en het Arduinbos te leren kennen.

Voor al het eerste bos had veel te bieden op floristisch vlak: massa's Wilde hyacint, Bosanemoon, een taludje met Eenbloemig parelgras, maar vooral een zeer waardevol bronbeekje vergezeld van beide soorten Goudveil, Bittere veldkers, Heelkruid en... Schedegeelster! Het Arduinbos was iets "armer", maar bood toch ook enkele interessante vondsten zoals Pilzegge en massa's Dalkruid... en Handjesereprijs, een soort waarvan men stilaan dacht dat ze bijna verdwenen was uit ons land!

Op 8 mei was het de beurt aan Frank Coudron om 12 plantenliefhebbers op sleeptouw te nemen door de bosrijke omgeving van Ellezelles. Hij had voor ons een reliëfrijk gebied gekozen dat eigenlijk in Saint-Sauveur lag, maar ons inderdaad de gehele bronbosflora van de "Région des Collines" liet proeven: Hangende zegge, Reuzenpaardestaart, Bittere veldkers, beide soorten Goudveil... en ook Moerasviooltje! Ook de zegges kregen hun "zegje"! De familie Veldbies was ook goed vertegenwoordigd met Gewone, Ruige, Veelbloemige en Grote veldbies. Bospaardestaart, Heelkruid, Kleine maagdepalm, Wilde hyacint, Paarse schubwortel en, op drogere en zandiger plekken, Dalkruid en Struikhei vervulden ons plantenlijstje.

Veertien dagen later, op 29 mei,

trokken we met 13 naar de andere kant van Vlaanderen, naar Diest, van waaruit Luc Allemeersch ons loodste naar Welem. De natte weiden en hooilanden tussen de Zwarte Beek en het Zwart Water lagen er eerder droog bij, zodat we zonder vochtproblemen allerlei zegges zoals Scherpe, Zwarte, Blaas-, Haze-, Ruige, Tweerijige en Hoge cyperzegge, Bosbies, Poelruit, Wilde bertram, Wateraardbei, Dotterbloem, Schildereprijs en Kalmoes konden noteren. Uit het roestbruine beekwater visten we Kikkerbeet, Haarfijn, Gekroesd en Duizendknoopfonteinkruid boven. De hoger gelegen dijken en velden leverden ook een waardevolle bijdrage met Vijfdelig kaasjeskruid, Heggerank, Rechte ganzerik en Slofhak. Een hok om er de vingers bij af te likken dus!

En twee weken later, op 12 juni, lokte Johan Broidioi 12 werkgroepsleden naar de kust, naar Middelkerke. Een oude kleinschalige kleiwinning zorgde voor een kleine depressie, maar een rijk "planteneiland" midden de akkers vol met bieten en maïs. Massa's Pijptorkruid, Gewone waterbies, Zomprus, Aardbeiklaver en Valse voszegge, en ook enkele exemplaren Rode waterereprijs, Lidsteng, Zilte rus, Zebies en Mattenbies bevestigden de waarde van dit reservaat-in-spe. Langs de weg- en kanaalbermen vormden Pijlkruidkers en Pastinaak de uitschieters. Opvallend waren de vele grote rupsen van één of andere pijlstaartsoort op het riet langs het kanaal. Een aantal deelnemers leerde Veldgerst kennen, en de determinatie van

Dotterbloem

Foto: B. Odeur

een bastaard Wilg leerde heel wat over het gebruik van verschillende flora's.

Op 26 juni zaten we opnieuw aan de andere kant van Vlaanderen, in Opoeteren, waar Chris De Caluwé 13 deelnemers verwelkomde. De vallei van de meanderende Bosbeek met enkele mooie natte hooilanden, de droge zandige heuvels ernaast met enkele oude akkertjes, samen met de dorpskern en enkele villawijken zorgden ervoor dat de soortenlijst ver boven het gemiddelde van de Kempen uitsteeg. Rode dophei, Boshavikskruid, Pilzegge, Hazezegge, Snavelzegge, Melkeppe, Wateraardbei, Moerasviooltje, Bleekgele hennepnetel, Zandblauwtje, Slofhak en andere mooie vondsten beloonden ons voor onze verre verplaatsing.

31 juli: Karel De Waele zoude ergens in één of andere luchthaven met zijn valiezen, maar dit belette niet dat de rest van de werkgroep in Hoegaarden onder leiding van Jaak Geebelen rondspeurde naar plantjes in diverse biotopen. Een oud spoorwegemplacement, een oude suikerfabriek, een geoogst graanveld en de Getevallei kregen een beurt. Dit vertaalt zich in de lijst, waarin we bvb. Kleine leeuwebek, Zwarte toorts, Gevlekte scheerling, IJzer-

hard, Hondspeterselie en Geoord helmkruid aflezen. Eén struik bracht verwarring: determinatie met Heukels leidde naar Olijfwilg, maar één kenmerk klopte niet: hij had wel dorens, weliswaar zeer beperkt, wat volgens Heukels niet zou mogen!

Rond Hemelvaart, van 13 tot 16 augustus, verplaatsten we ons werkterrein voor de tweede keer naar Wallonië, ditmaal naar de Oostkantons. André De Jonghe had er voor 15 deelnemers logies gereserveerd in de moderne Jeugdherberg van Sankt Vith. Drie volle dagen rondneuzen in drie voor de plantenatlas nog niet verkende en drie sterk uiteenlopende km², leverde een schat aan nieuwe en mooie plantenwaarnemingen op. De vele determinaties van moeilijkere soorten zoals de vele zegges en grassen waren zeer leerrijk. Iedereen genoot bewonderend van Klimopklokje, Bleekgele hennepnetel, Stekelbrem, Draadrus, Klimopwaterranonkel, Waterdrieblad, Wateraardbei, Bosooievaarsbek en zovele andere plantensoorten van dit deel van ons landje.

Op 28 augustus waren we terug in ons vertrouwd Vlaanderen. Regi de Meirman had voor ons de Stropersbossen te Kemzeke uitgekozen. Niettegenstaande de vroeger interessante akkertjes nu maïsvelden geworden waren, met een zoom van Waterpeper (die zo te zien resistent aan het mest- en pesticidengeweld) en Grote brandnetel, leverde het gekozen kilometerblok met de Stropersbossen en het graslandreservaatje in totaal toch nog 202 plantensoorten, waaronder opvallend en verheugend veel Blauw glidkruid, en verder Pil- en Hazezegge, Kruipganzerik, Waterpostelein, Waternavel, Hondsviooltje, Liggend hertshooi, Struikhei, Dubbeloof en enkele soorten Sterkeroos... De 14 deelnemers konden dus niet klagen, behalve over het feit dat ze de ganse voormiddag hun lunchpakket op hun rug moesten meesleuren!

Op 11 september was het de beurt aan André Van den Bergh om 11 deelnemers rond te leiden in de Scheldedepolders te Moerzeke en Vlassenbroek. De onlangs verhoogde Scheldedijk zorgde voor Kleine en Middelste teunisbloem. Verder kwamen natuurlijk typische Scheldeschorreplanten als Dotterbloem (ze stond te ver in de modder, we hebben dus niet gecontroleerd of het de "spinnenvorm" was), Matten- en Zeebies, en als verrassing enkele exemplaren Moerasmelkdistel op het lijstje (deze laatste komt volgens de flora enkel stroomafwaarts van Rupelmonde voor!). Minder verheugend was de alomtegenwoordigheid van de opdringerige Reuzenbalsemien. In de vochtige polderbossen konden we tussen de velden Grote brandnetel toch nog Moesdistel, Grote, Kleine en Middelste klit noteren.

Veertien dagen later, op 25.9 stonden de Westvlaamse polders te Leke op het programma. Om organisatorische redenen had Frank Coudron twee kilometerblokken op het menu gezet.

De goed bemeste weiden en akkers in dit weidse, zeer laaggelegen gebied, doorsneden door tal van slootjes en beken, zorgden voor een eerder monotone flora. Toch konden we ons verheugen in vondsten als Pastinaak, Veldgerst, Wilde peterselie, Watertorkruid, Zilte waterranonkel en de zeldzaam geworden Zwanebloem.

Karel De Waele mocht op 9 oktober ons excursieprogramma afsluiten met een zoektocht van het Gravenkasteel tot het Rabot te Gent. Onder de verbaasde blikken van winkelende Gentenaars en Gravensteen-toeristen trok ons groepje van 17 door het oude stadscentrum, elk oud muurtje langs de Leie en de Lieve afspeurend naar Tongvaren, Steenbreekvaren en zelfs een verloren gelopen Vijgeboom! Elk braakliggend terreintje verscholen achter gammele schuttingen vol reclamepanelen werd grondig doorzocht naar Alsemambrosia, Kompassla en Vlinderstruik. Het viel zelfs op dat deze laatste hier dominant was dan de Grote brandnetel! Het oude

Draadrus

Foto: A. De Jonghe

spoorwegterrein aan het Rabot ontgoochelde ook niet met Welriekende ganzevoet, Bilzekruid, Kleine en Grote teunisbloem en Kaal breukkruid. Deze tocht leverde een schat aan aanvullingen voor de plantenatlas op... en een heleboel gesakker van sommige deelnemers, die in hun inventarisatie-ijver vergaten dat die ruigere terreintjes de plekjes bij uitstek zijn, waar de stadsbewoner zijn hond 's avonds uitlaat!

Karel De Waele,
Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze

TE KOOP

Verreijker Swift (16 x 70 mm). In zeer goede staat. Prijs: 8.000 F.
Tel. (014) 88.02.47

TE KOOP

Jaargang De Wielewaal 1960, 1973, 1974, 1975 (2x), 1976, 1985 (ingebonden). Prijs: 300 F. per deel + port.
M. Nachtergaele, Kerkakkersstraat 4,
9770 Kruishoutem, tel. 09/383 56 36

NATIONALE WERKGROEP BOTANIE - PROGRAMMA 1994

- 16.04.94: Samenkomst: kerk Eigenbilzen. Kleinschalig landbouwgebied, beekdalbossen. Leiding: Luc Allemeersch.
- 30.04.94: Samenkomst: kerk Sarolai (afrit Hermalle-sous-Argenteaux op de autostrade Luik-Maastricht). Juliennevallei. Leiding: André Van Den Bergh
- 11 t/m 14.5.94: Studieweekend Botanië. Le Boulonnais. Inventarisatie in Frankrijk. Logies in het Laboratoire de biologie marine", rue du Laboratoire, F 62164 Ambleteuse. We maken zelf ons potje klaar! We verzamelen aan het labo in Ambleteuse 's avonds vanaf 19 uur op 11 mei (die avond maken we geen eten klaar!) om op 12, 13 en 14 mei drie volle dagen te kunnen inventariseren. Inschrijven door storten van 2000 F./persoon (hierin zit dus ook een forfait voor de aankopen voor de maaltijden begrepen) op rek. 000-0900546-95 van Karel De Waele, Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze, vóór 15 april 1994. Eindafrekening ter plekke.
- 28.05.94: Samenkomst: kerk Poeke (tussen Deinze en Aalter). Kasteelpark, Poekebeekvallei, dorpskom. Leiding: Karel De Waele.
- 11.06.94: Samenkomst: brug over Leopoldskanaal en Schipdonkkanaal langs de baan Dudzele-Westkapelle. Kanaaloevers en industrieterrein. Leiding: Hedy Lecomte
- 25.06.94: Samenkomst: kerk Haacht. Antitankkanaal, beek, akkers en woongebied. Leiding: Nelly Van Aerschot.
- 09.07.94: Samenkomst: brug over Leopoldskanaal op de weg Maldegem naar Aardenburg en Breskens. Kanaaloevers van wijk Strobrugge. Leiding: Karel De Waele
- 13.08.94: Samenkomst: kerk Lissewege. Dorp, spoorweg en Boudewijnbaan. Leiding: Hedy Lecomte
- 27.08.94: Samenkomst: kerk Kemzeke. Stropersbossen. Leiding: Regi De Meirman.
- 10.09.94: Samenkomst: kerk Ellikom-Bree. A-beek, broekbossen, drassige weiden, steile randen. Leiding: Chris De Caluwé.
- 24.09.94: Samenkomst: kerk Hour (bij Hoyet). Akkers, grasland, bos, Lesse in Petite Hour. Leiding: André De Jonghe.
- 08.10.94: Samenkomst: kerk Sint-Amandus aan Campo Santo, kerkhof te Sint-Amandsberg langs de baan Gent-Dampoort naar Antwerpen. Kerkhof spoorweg, begijnhof. Leiding: Karel De Waele. Aansluitend op de wandeling volgt de jaarvergadering in café "For Ever", op de hoek Antwerpsesteenweg-Achterstraat te Sint-Amandsberg. Begin 15u30, einde 17u00. Indien U niet aanwezig kunt zijn, gelieve uw voorstellen vooraf aan de voorzitter te sturen.

Al de uitstappen beginnen stipt om 9 uur.

André De Jonghe

Markevallei wordt opnieuw een echte rietbeemd

Is het nog nodig de Rietbeemd voor te stellen? Het reservaat ligt op de taalgrens ten zuiden van Geraardsbergen in de vallei van de Marke (bijrivier Dender). In 6 jaar groeide het uit tot 40 hectaren, voor zowat de helft in Vlaanderen, de helft in Wallonië. De Wielewaal, voor het Vlaams gedeelte, werkt hier nauw samen met het Koninklijk Belgisch Verbond voor Bescherming van Vogels (voor het Waals gedeelte). Het bestaat uit vochtig booiland, rietvelden, moerasbosjes en ruigten. Mede-conservator Walter Van der Meulen bericht.

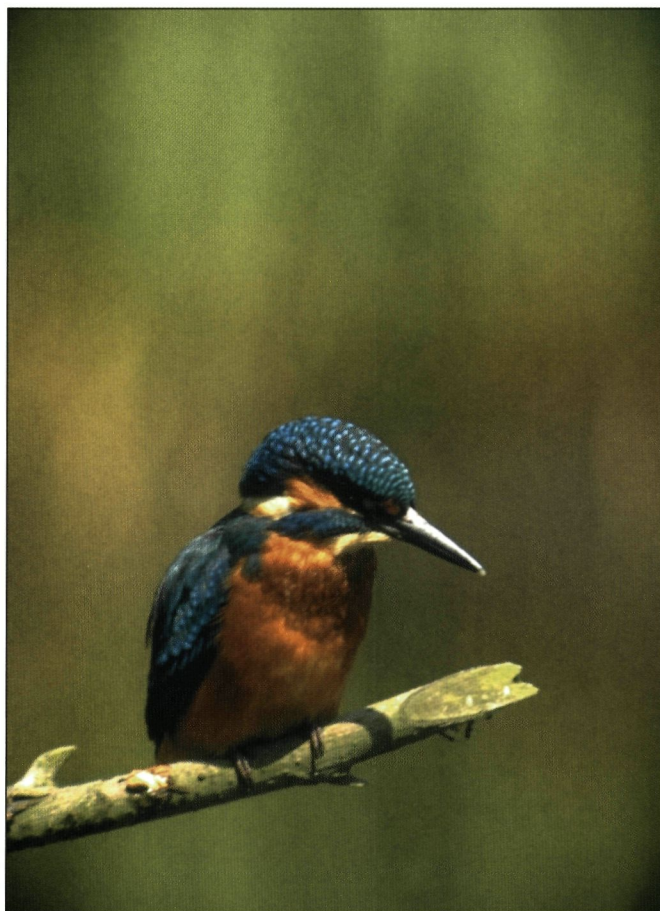
EEN TELEX VAN DE ACTIVITEITEN

In de Rietbeemd werden dit voorjaar bergen werk verzet. Dijken werden beplant met honderden jonge boompjes en struikjes. Dit alles werd mogelijk door de financiële steun van Pro Natura Belgica.

In het grootste moerasbosje werden bramen gemaaid. Deze verstikten stilaan de voorjaarsvegetatie. Door het kappen van een aantal populieren - een paar jaar geleden - viel meer licht op de bodem, daar profiteerden de bramen duidelijk van. Een andere oorzaak moet ons inziens echter gezocht worden in de toenemende luchtvervuiling die zich niet stoort aan een taalgrens. Voor Slanke sleutelbloem en Bosanemoon kwam onze drastische ingreep net op tijd.

Op een recent aangekochte graasweide werden meer dan 150 knotwilgen met reuzetakken gesnoeid. Sommige bomen waren deze winter reeds aan het scheuren gegaan. Ook hier werd dus net op tijd aangekocht. We danken oprecht Dhr. Desmet uit Deftinge die het grootste gedeelte van het knotwerk voor zijn rekening nam.

Op een ruig stukje "rietbeemd"

Ijsvogel

Foto: J. Henderickx

werd de bodem met een graafmachine over een 20-tal are afgeschraapt. Zo ontstond een lichthellend, voedselarm gradiënt. Heel wat zaden krijgen zo opnieuw licht en kiemruimte. We zijn benieuwd naar wat de natuur hier de komende jaren tevoorschijn tovert. We houden u op de hoogte.

De aankoop van een grote historische schuur werd een feit. Hiervoor werd meer dan 1

miljoen op tafel gelegd. Een verantwoorde uitgave als u weet dat we nu reeds per jaar gemiddeld een vijftigtal groepen in het reservaat rondleiden. Hier wordt straks een educatief centrum uitgebouwd. Bij een frisse of warme drank kan de wandelaar voor of na een wandeling rustig kennis maken met het project en zijn bewoners.

Op de weiden rond deze hoeve werden opnieuw knotwilgen aangeplant (deze waren door de vorige eigenaar met wortel en al uitgetrokken). We kregen na enige strubbeling toezeggingen van de stad voor het ruimen van een door ons aangekochte veldweg. Daar werden in de voorbije jaren niet minder dan 15 vrachtwagens steen-

afval gedumpt. Op de plaats van de afgravingen wordt in het najaar een houtwal aangeplant.

Er werd ook aanvang genomen met graasbeheer. Drie Shetlandpony's, 2 Aberdeen-Angus koeien en 2 Gallowaykoeien werden aangekocht. Zij moeten het vele beheerswerk helpen verlichten. Intussen werden reeds honderden meters elektrische bedrading aangebracht. Er zijn stevige plannen om een

klein moeras uit te graven in de buurt van de Schillebeek. Een dossier voor stedenbouw werd ingediend. Het aldus ontstane rietveld zal de reeds vrij zuivere Schillebeeklokte op een natuurlijke wijze verder zuiveren en tevens - zo hopen wij - enkele zeldzame soorten rietvogels (zoals Waterral en Rietzanger) aantrekken.

Gedurende de maand mei werden niet minder dan 20 wandelingen voor groepen georganiseerd. Meer dan 400 mensen genoten van de lente in de Rietbeemd. Zonder uitzondering gaven ze uiting aan hun diepe waardering voor wat hier aan het groeien is. Het wandelpad op een 300

meter lange dijk dat hier vorig jaar met steun van de Vlaamse Executieve werd aangelegd, bewees hierbij reeds uitstekende diensten.

Er wordt inmiddels druk gewerkt aan een erkenningsdossier en een dossier voor het W.W.F. Op basis van dit werkdocument zal later een beknopte gids over het reservaat worden uitgegeven.

Tenslotte zijn voortdurend onderhandelingen aan de gang voor de aankoop van nieuwe stukjes Markevallei, want de ervaring leerde ons dat enkel het verwerven van percelen een echte garantie voor bescherming en natuurontwikkeling inhoudt.

PLANTEN EN DIEREN VONDEN DE WEG NAAR DE RIETBEEMD

Het spreekt vanzelf dat al deze zorgen op het terrein na enkele jaren hun vruchten afwerpen. Hoewel veel zich laat voorspellen, zorgt het reservaat voor steeds nieuwe verrassingen... Prachtig was alleszins het bezoek van 3 ongeringde Witte ooievaars begin april. De Klapekster, de topper van twee jaar geleden, liet zich niet meer horen of zien. We blijven hopen op een broedpoging zoals 2 jaar geleden. Zeer laat (eind juni) dook de Sprinkhaanrietzanger op 2 plaatsen op. Dringende beheerswerken werden uitgesteld om de soort niet te verstoren.

Voor het eerst werden echter Bosuil en Gekraagde roodstaart duidelijk als broedvogels vastgesteld. Van de eerste niet minder dan 3 zangposten. Daarentegen staat dat de Ransuil opvallend afwezig is... Is er een verband tussen het een en het ander?

Nieuw was ook de langdurige aanwezigheid van een koppel-tje Dodaars op de Marke. De kwaliteitsverbetering van het water zal hier niet vreemd aan zijn. Niettemin geven deze kleine en schuwe fuutjes nog lang niet al hun geheimen prijs.

Een koppel-tje Wintertaling bleef langer dan nodig in het reservaat rondhangen. Daar komt ooit eens een broedgeval van... Met de aanwezigheid van Kuifeenden zijn we reeds vertrouwd geraakt.

De Buizerd overzomerde zeker. Of het tot broeden kwam, weten wij niet. Begin juni duikt elk jaar de Wespandief op. Een overzomeraar? Eigenlijk geen erg opvallende soort, dus misschien wel eens over het hoofd gekeken. Van de Torenvalk hebben we meer nieuws. Twee, mogelijk zelfs drie, koppeltjes brachten jongen groot.

Gekraagde roodstaart

Foto: J. Henderickx

Rietbeemd: steun onze 3 projecten!

Project 1: Renovatie van de oude schuur St.-Antoon

Begin 1993 werd de aankoop ondertekend van een prachtige ruime schuur op de grens van het reservaat. Het woonhuis, de stallingen en enkele omringende percelen weiland werden gekocht door vrienden natuurliefhebbers. Het is onze bedoeling deze schuur in te richten als bezoekerscentrum.

Tevens zal een permanente tentoonstelling worden uitgebouwd over het reservaat en zijn bewoners. Tenslotte zullen in de aanpalende stallingen de dieren die in het reservaat grazen, tijdens de winter een onderkomen vinden. De schuur is in zeer goede staat, maar de inrichting ervan zal nog veel geld vragen. Het resultaat zal echter de moeite lonen en de bezoeker meer dan tevreden stemmen na een deugd-doende wandeling doorheen het gebied.

Zonder uw geldelijke steun blijft het echter bij woorden...

Project 2: Extensief graasbeheer

40 hectaren met de hand beheeren is een onmogelijke opgave.

We opteerden om enkele percelen (waarop nu reeds orchideeën groeien) verder met de zeis te maaien.

De andere terreinen laten we begrazen door Shetlandpony's of Aberdeenrundersen. Er werden reeds 7 dieren hiervoor aangekocht.

Het begrazingsbeheer met deze dieren gaf onmiddellijk uitstekende resultaten. In tegenstelling tot de huidige wijze van begrazing in de landbouw laten we slechts 1 dier per hectare toe. Dit heeft als voordeel dat de vegetatie de tijd krijgt om zich te ontwikkelen, terwijl het terrein niet ruiger wordt.

De aankoop van de dieren kostte ons 100.000 F.

Wie helpt ons deze financiële put te dichten?

Project 3: Natuurontwikkeling

Allerlei planten en dieren hebben het in ons huidige cultuurlandschap zeer moeilijk. Op de meeste plaatsen valt er weinig te beleven...

Iedere vrije manifestatie van de natuur wordt vandaag door bestrijdingsmiddelen in de kiem gesmoord. Langs de Schillebeek willen we een halve hectare voedselrijke grond tot op 1 meter diepte laten afgraven.

Daarmee willen we de basis leggen voor een zeer gevarieerd en esthetisch verantwoord natuurterrein. Over enkele jaren bouwt de natuur hier een prachtig rietveld met Blauwborstjes, karekietjes en rietzangers... Een vergunning werd aangevraagd bij stedsbouw.

De IJsvogel laat zich af en toe eens langs de Marke bewonderen. Begin april zagen we het mannetje het wijfje een visje aanbieden wat wijst op een broedpoging.

Niettegenstaande het massaal kappen van populieren in de vallei houdt de Wielewaal goed stand (minstens vijf koppels).

De Rietgors neemt door een goed beheer van de rietkragen opnieuw toe.

De Geelgors is grillig in de keuze van zijn territorium, maar lijkt ook niet te vermindern. Jaar na jaar wordt duidelijker dat de Rietbeemd voor hem een toevluchtshaven wordt.

De Grauwe gors verdween reeds enkele jaren uit de nabije kouter. We hebben de

indruk dat het met deze soort niet zo goed gaat.

Ook de Boompieper, in de jaren tachtig nochtans een vrij regelmatige soort, laat het hier over heel de lijn afweten...

Vorig jaar niet heel zeker, maar dit jaar luidruchtig aanwezig is de Kleine karekiet (2 zangposten). Het maaien in de winter van de rietkragen en het verhogen van de waterstand lijkt resultaat te geven.

Nooit waren er zoveel Matkopmeesjes in het reservaat te horen. Geen Fitis dit voorjaar maar wel de Spotvogel.

De flora maakte ons uiterst gelukkig dit jaar. De zgn. 'kikkerweide' werd door de pony's omgetoverd tot een waar kleinood van kruiden en

kruidjes. Nooit was er zo een verscheidenheid aan planten te zien. Vlinders nemen er de kans te baat. Hoewel, het lijkt ons, niettegenstaande het goede voorjaar, dat ze opvallend minder talrijk aanwezig zijn dit jaar. Nog geen Distelvlinders gezien! Ook weinig of geen gehakkelde aurelia's (begin aug. '93).

Wat die vlinders betreft: rond het huis van de conservator werd in april een nieuwe soort aan het lijstje toegevoegd nl. het Vuilboomblauwtje.

De overvloedige aanwezigheid van Klimop en Hulst zullen daar niet vreemd aan zijn. In het reservaat zelf waren dit voorjaar overduidelijk het Groot dikkopje en het Koe-

Pony's helpen bij het beheer.

Foto: W. Van der Meulen

Bloemenweelde met o.a. de frisruikende Watermunt en de helgele Moerasrolklaver.

Foto: Stichting Omer Watzet

vinkje aanwezig. Vorig jaar was er van de eerste soort slechts één waarneming.

Dit brengt het aantal soorten dagvlinders op 24! We kijken nog steeds met belangstelling uit naar het Geelsprietdikkopje.

Ondertussen hebben onze pony's de vlinderweide aangepakt. Het was hoog tijd! Overal rukten brandnetels en Akkerdistels op ten nadele van de bloemenrijkdom. Natuur is voortdurend in evolutie. Als we hier lieten begaan dan zag je er over enkele jaren een dicht wilgenbos. Eind juni

werden de dieren erafgehaald. Het Knoopkruid herstelde zich zeer vlug. En ook de vlinders vonden de weg terug. Een ontmoeting met de Koninginnepage behoort er tot de vaste waarden bij elk bezoek.

Dé waarnemingen op floristisch gebied zijn de forse uitbreiding van de Grote ratelaar en de toename van de Breedbladige orchis, de koningin van het hooiland. Totale verrassing was begin juli de aanwezigheid van een 10-tal prachtexemplaren van de Gevlekte orchis temidden van de Margrietten. Maai-beheer in de vroege en late zomer moet de toekomst van deze schitterende planten voorgoed veiligstellen...

DRINGEND GELD NODIG!

Uw steun is bijzonder welkom op rek. nr. 443-1641921-11 van het Reservatenfonds. Fiscaal attest vanaf 1.000 F. mits vermelding, naar keuze "project 1, 2 of 3". Gratis "Nieuws uit de Rietbeemd" aan de donateurs. Eredonateur van deze unieke vallei wordt u vanaf 5.000 F. Als attentie ontvangt u een luxe-luchtfoto van het gebied. Gratis folders en meer info bij de conservators:

Godfried Merlevede 068/33 51 06 - Walter Vander Meulen 055/21 32 22

De stad Geraardsbergen schonk voor het eerst 150.000 F. aan de Rietbeemd. Ook het NR-reservaat De Moenebroek te Geraardsbergen ontving deze toelage. Een mooi gebaar dat hopelijk jaarlijks herhaald wordt. De Geraardsbergse natuur verdient het!

DUIVELSNAAGAREN

André De Jonghe

Toen God de sappige klaver schiep tot groot jolijt van al de antieke koeien, vond de duivel dat hij daaraan iets moest doen. Hij nam een vingerhoed van het giftige Vingerhoedskruid en gebruikte het verderfelijke Warkruid om te naaien. Aldus zou de klaver uitgezogen worden en ten gronde gaan. De duivel gebruikte allerlei klim- en slingerplanten om te naaien. Planten die zich rond andere planten winden en deze beschadigen of hun groeikracht remmen, konden dienstig zijn.

Uit het voorgaande blijkt dat de term duivelsnaagaren niet alleen op één soort Warkruid slaat, maar vroeger eveneens voor een hele reeks andere planten werd gebruikt. Trouwens het lijkt wel onmogelijk dat onze vroege voorvaders de voor de huidige botanicus moeilijk te onderscheiden soorten uit elkaar konden houden.

De wetenschappelijke familienaam *Cuscuta* is niet zo gemakkelijk te verklaren. Het Arabische kuchûta lijkt het meest op de huidige naam; het betekent kruid zonder blad of wortel. Het Griekse werkwoord kassutoo daarentegen duidt op lappen, herstellen, zodat hier mogelijk naar het samensnoeren van planten verwezen wordt. De

Nederlandse naam "duivelsnaagaren" geeft eenzelfde denkpiste aan. Hegi geeft het Griekse kassyo op: het aan elkaar binden of aan elkaar lappen, in dit geval van planten.

Cuscuta bestaat uit één geslacht met ongeveer 165 soorten. Het zijn kruidachtige parasieten die over de ganse wereld verspreid zijn. Samen met *Calystegia* (o.a. Haagwinde), *Convolvulus* (o.a. Akkerwinde), *Exogonium* en het nauw verwante *Ipomoea* (Dagbloem) werd het warkruid tot de Windefamilie gerekend.

Exogonium en *Ipomoea* zijn Amerikaanse planten met kleurrijke trompetbloemen die door een aantal firma's te koop worden aangeboden, in de vorm van zaden.

De warkruidstengels zijn draadvormig, geel of roodachtig gekleurd en winden zich rond andere planten. Met boorworteltjes (haustoriën) doorboren ze de celwand van hun gastheer waarna ze voedsel aan de cellen onttrekken. De bladeren zijn zeer klein, schubvormig of ontbrekend. De kroon is geelachtig wit tot roodachtig. De bloemen zijn klein in een dicht bolvormig kluwen dat zich van het centrum uit naar buiten toe ontwikkelt. De bloeitijd

loopt van juni tot september-oktober. Ieder bloempje is tweeslachtig, straalsgewijs symmetrisch en meestal 5-talig. De bloemkroon is vergroeid tot een buis of een klok. Aan de binnenzijde van de buis bevinden zich gekartelde of gewimperde uitgroeisels: de kroonschubben. De vorm hiervan helpt mee bij de determinatie van de soort. Een kiemplantje heeft geen zaadlobben, maar wel een worteltje dat afsterft zodra een geschikte voedselplant wordt ontdekt.

Onze flora geeft vijf soorten op: Oever-, Veld-, Klein, Groot en Hopwarkruid.

Het Groot warkruid groeit vooral op brandnetels en Hop. De plant verkiest beschaduwde plaatsen op vochtige stikstof- en humusrijke gronden. De soort is erg variabel; de bloemen kunnen 4- of 5- en zelfs 3-talig zijn. De vrucht is bolvormig en naar boven iets versmald. Sommige auteurs vermelden eveneens de variëteit *conocarpa* met een kegelvormige of omgekeerd peervormige vrucht. Er komen echter allerlei tussenvormen voor, zodat deze variëteit waarschijnlijk weinig taxonomische waarde heeft.

Het Klein warkruid groeit in heiden en heischrale graslanden op droge kalkarme zand- en leemgrond. De waardplanten zijn vooral houtige gewassen zoals Struik- en Dopheide, Brem en Kruipbrem. Klein warkruid zou een voorkeur hebben voor degenererende heidevelden. Oude en gedeeltelijk afstervende hei, betreden en begraaide percelen of heide die door de Heidekever is aangetast en in minder goede conditie verkeert. Mijs inziens is deze soort fel achteruitgegaan. De heide verandert in eiken-berkenbos of wordt een monotone pijpestroojesvlakte. Het zou wel eens nuttig zijn om de ecologische eisen van deze soort opnieuw te bekijken.

Veldwarkruid is een adventief die de laatste tijd al eens meer wordt gevonden. Oorspronkelijk komt hij uit de Verenigde Staten en heeft

Klein warkruid

Foto: A. Van Vlerken

Groot warkruid

Foto: A. De Jonghe

Cuscuta gronovii

- grote bloem: 3,75 tot ruim 4 mm lang
- kroonlobben: 1 - 1,25 mm
- kroonbuis: 2,75 tot 3 mm
- kroonbuis 2,5 tot 3 maal zo lang als de lobben
- de vrucht draagt vaak de verdroogde bloemkroon aan de top.

Cuscuta gronovii var. calyptra

- grote bloem: 3,25 tot 3,75 mm
- kroonlobben: 1 - 1,25 mm
- kroonbuis: 2,25 tot 2,5 mm
- kroonbuis 2 tot ruim 2 maal zo lang als de lobben
- de verdroogde bloemkroon blijft aan de voet van de vrucht zitten

zich van daaruit verspreid. Absoluut niet kieskeurig, groeit dit warkruid op diverse in het wild voorkomende planten, alsook op tuinplanten en landbouwgewassen. Een gemakkelijke proef die ook u kunt uitvoeren is wat vogelzaad te zaaien. Een reeks adventiefplanten zoals Kanariezaad zal zeker kiemen, en met wat geluk hebt u het Veldwarkruid erbij.

Het Oeverwarkruid wordt eveneens adventief gevonden. Het is zeldzaam in het dal van de Duitse Moesel en komt van daar ons land binnen. Het is een Centraal- en Noordamerikaanse soort die mogelijk in het Groothertogdom voorkomt. Dit warkruid parasiteert op een groot aantal planten en komt voor in de stikstofrijke zand- en kleigronden langs de oevers van grote rivieren en in de wilgenstruwelen van de uiterwaarden. Onze flora vermeldt enkel de variëteit *calyptra* die oorspronkelijk uit het zuiden van de Verenigde Staten komt. Vermits het verschil tussen de variëteit en de soort zelf niet zo groot is, geef ik hierboven de kenmerken van beide.

Ten slotte vermeld ik nog het Hopwarkruid dat houtige gewassen zoals wilgen, Zoete kers en Sleedoorn verkiest. De plant groeit op droge en warme, zandige plaatsen langs waterlopen in hoog opschietende kruidenvegetaties, in struwelen en haagkanten. Het is een continentale soort die van Duitsland, Oostenrijk, Hongarije tot in het vroegere Zuid-Rusland voorkomt en bij ons aan de uiterste rand van zijn areaal groeit.

A. De Jonghe,
Mijlstraat 179, 2570 Duffel

TE KOOP

Oriolus 1986-87 samen ingebonden
Oriolus 1988-89 samen ingebonden
Oriolus 1990 ingebonden
Oriolus 1991-92 en 93 los
Natuurreservaten:
Jaargangen 1979-80-81-82 samen ingebonden
Jaargang 1979 los
Jaargangen 1983-84-85 - samen ingebonden
Jaargangen 1986-87-88 - samen ingebonden
Jaargangen 1989-90-91 - samen ingebonden
Jaargang 1992 los
Jaargang 1993 los
Prijs overeen te komen.
L. Meesters
tel. 014/58 43 72

VOORDRACHTEN

De Netevallei (Kleine en Grote Nete apart of samen).
De Ronde Put te Mol (20 min.)
The Burren (West-Ierland) (50 min.)
Kenya, van noord tot zuid (50 min.)
Viroinval, een natuurpark in spe
Zwitserse Alpen, met alpenflora (vnl. Wallis)
Voordrachten met dia's in overvloeiing met muziek of met uitleg.
Voor afspraak: L. Meesters, tel. 014/58 43 72

5 v o o r 1 2

Walvissen in gevaar.

In 1985 werd onder druk van de 'Internationale walvisvaartcommissie' een moratorium op de commerciële walvisvangst ingesteld. Het voorbije jaar is Noorwegen eenzijdig teruggekomen op deze beslissing en opnieuw gestart met het jagen op walvissen. Alle in de commissie zetelende landen hebben dit afgekeurd en met aandrang een herziening van het besluit gevraagd.

Het klinkt misschien tegenstrijdig: walvissen zijn geen vissen maar zoogdieren. Dat betekent dat de voortplanting, in tegenstelling tot deze bij vissen bijzonder traag verloopt. Een moederdier brengt gemiddeld eens in de twee jaar een kleintje ter wereld. Zo'n baby blijft nog minstens een jaar bij de moeder waarna het nog verschillende jaren nodig heeft om een volgroeid en sterk dier te worden.

De laatste honderd jaar zijn er voor deze dieren heel wat stressfactoren bijgekomen door de algemene vervuiling van onze planeet. Denk maar aan de klimaatwijziging en ozonvermindering die veranderingen in de voedselketens teweeg brengen. Of de vervuiling van de zeeën met onafgebroken chemicaliën die zich opstapelen in vetweefsel van walvissen en daar allerlei schadelijke invloeden hebben. Door al deze factoren raken walvissen verzwakt wat meestal directe gevolgen heeft op de voortplanting.

Begin jaren '30 kwam daarbij de commerciële walvisvangst. Hieraan werd uiteindelijk een halt toegeroepen in 1985 omdat het walvissenbestand vermoedelijk was gezakt tot minder dan 50% van de normale populatie. Omwil-

le van al deze bovenvermelde stress factoren die steeds verergeren en de trage voortplanting van de dieren kan men absoluut niet met zekerheid zeggen dat de walvispopulatie zich na deze periode van 8 jaar terug herstelt. Daarom zijn alle wetenschappers het erover eens dat een heropening van de walvisjacht wel eens nefaste gevolgen zou kunnen hebben.

Een onderzoekscentrum in Colombia houdt zich intensief bezig met niet-destructief walvisonderzoek in de Zuidzee. Reeds 10 jaar nemen ze electrocardiogrammen per satelliet. Het hart van de walvis is een perfecte kopie van het menselijk hart zodat dit onderzoek ook ten goede komt aan de mens. Tegelijkertijd krijgt men via tellingen ook een idee van het walvissenbestand. Om harde argumenten tegen walvisvangst op tafel te leggen, is het namelijk van groot belang dat men het walvissenbe-

stand kan opvolgen. Tellingen zijn zeker niet eenvoudig en de cijfers moeten met de grootste omzichtigheid behandeld worden want walvissen zijn geen honkvaste dieren en kunnen vele duizenden kilometers migreren.

Ecover, producent van ecologisch verantwoorde was- en reinigingsproducten, wil dit project op een zeer concrete manier steunen. Met 50.000 F. kan namelijk 1 maand satellietcommunicatie verzorgd worden.

Ecover koppelt dit walvisthema aan een verbruikersactie: klanten kunnen na aankoop van 3 Ecover producten een speelse t-shirt, rugzakje of handdoek bestellen aan een zeer voordelige prijs via bestelbonnen die in de winkel te vinden zijn. Bij elke bestelling stort Ecover 20 F door naar het Colombiaanse project. De deelnemers maken ook kans een reis naar Noorwegen te winnen om ginds alles over walvissen te

weten te komen en ze zelf in hun natuurlijke leefomgeving te gaan bekijken. Zo steunt Ecover meteen een doeltreffend alternatief voor de walvisvangst, namelijk het walvistoerisme.

Voor meer informatie contacteer Griet Boogaerts, 09/227 77 76.

Recent nieuws over de vogelvangst in Vlaanderen en Wallonië.

- Volgens een M.B. van 17 december 1973 werden de vinkeniers verwittigd dat de bevoorrading met zangvogels gevangen uit de natuur zou worden afgeschaft. Vanaf 1974 verscheen elk jaar een ministerieel besluit tot regeling van de bevoorrading van de vogelkwekers en vinkeniers.

Deze tijdelijke en degressieve bevoorrading van vinken uit de natuur had tot doel de kweek in gevangenschap te bevorderen, zodat de wildvang uiteindelijk kon afgeschaft worden. Spijtig genoeg zijn de aantallen Vinken die uit de natuur op een officiële wijze gevangen werden, zeker niet degressief te noemen. Daarom stelt het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels aan minister De Batselier voor in het Vlaamse Gewest de bevoorrading van Vinken volledig af te bouwen in de volgende 5 jaar, d.i. van 1993 tot en met 1998.

- Minister de Batselier beloofde op 13 september 1993 in Anderlecht de bevoorrading van de vinkeniers vanuit de natuur de komende jaren geleidelijk terug te brengen tot nul. In 1993 mochten nog 9000 mannetjes en 9000 vrouwtjes Vinken gevangen worden, een aanzet om zelf te gaan kweken. De minister wil ook de controle op de vangst verscherpen.

- Het beste nieuws komt uit Wallonië. Voor de eerste maal in de geschiedenis gaat de officiële vogelvangst niet door dank zij een kortgeding dat het B.V.B.V. had aangespannen bij de Raad van State tegen het Waalse Gewest.

De Raad van State besloot dat de vogelvangst in het Waalse Gewest onwettig is en heeft het besluit van 19 september 1993 van de

Waalse Regering, die de vangst van stand- en trekvogels toelaat, opgeschort.

Het verbod op de vogelvangst zal een heilzame invloed uitoefenen op onze avifauna. Op deze maatregel werd al lang gewacht door de grote meerderheid van de bevolking.

H. Franckx

Een beslissende stap naar een houtlabel: Oprichting van de Raad voor het Beheer van de Bossen

Op 1 oktober 1993 vergaderden leefmilieugroeperingen in Toronto (Canada) om er officieel de oprichting van de Raad voor het Beheer van de Bossen (Forest Stewardship Council - FSC) aan te kondigen. Deze nieuwe internationale instelling zal de consument eindelijk toelaten om met kennis van zaken te kiezen voor houtsoorten die uit duurzaam geëxploiteerde bossen afkomstig zijn.

Momenteel hebben de consumenten geen enkele keuzemogelijkheid: de markt is immers niet in staat de oorsprong van het hout te identificeren. Bovendien zijn de beweringen van maatschappijen en regeringen dat hun hout van degelijk beheerde bossen betrokken wordt, nauwelijks te controleren. En de markt is ook niet in staat om het illegaal gekapte hout en zijn bijprodukten van de rest te onderscheiden.

De FSC wil deze situatie verhelpen door het accrediteren van nationale instanties, die zelf certificaten over de oorsprong van het hout zouden afleveren. Zij zullen ter plaatse de werkwijze van de houtmaatschappijen in het bos controleren, en zullen de weg die dat hout daarna aflegt (via de zagerij naar de verkooppunten) van nabij volgen.

Het concept van een houtlabel mag op steeds meer steun rekenen vanuit de houtindustrie en de regeringen, en dit zowel in tropische als in gematigde streken. De labels die de FSC uitreikt, zullen de consument ervan verzekeren dat het hout dat ze kopen volgens de algemeen aanvaarde regels voor duurzaam bosbeheer "geogost" werd.

"De consument vraagt steeds meer de verzekering dat de houtprodukten die hij zich aanschaft - of het nu een tafel, een stoel of een plank is - wel degelijk van een goed beheerd bos afkomstig zijn", verklaarde Chris Elliott, verantwoordelijke van het bosprogramma van WWF-Internationaal: "In ruil voor die zekerheid zijn ze bereid iets meer geld op tafel te leggen."

Naast het stimuleren van een duurzaam bosbeheer wil de FSC ook de lokale gemeenschappen en de inheemse volken steunen die op een traditionele wijze in en van het bos leven. Zo zou de FSC b.v. de handel in het hout dat inheemse stammen op Papua-Nieuw-Guinea en de Salomon-eilanden produceren, kunnen bevorderen: de dorpelingen proberen er immers om hun bossen via de selectieve exploitatie van kaprijpe bomen duurzaam te beheren.

WWF-België werkt momenteel samen met de Federatie van Houtinvoerders om de import van zo'n houtlabel in België te bewerkstelligen. In januari zal WWF een campagne "Bossen en hout" lanceren, waarover u meer informatie vindt in het laatste nummer van het WWF-tijdschrift Panda, getiteld "Mens en bos: de harmonie herontdekken".

Voor meer inlichtingen over de FSC en de campagne "Bossen en hout": Isabelle Marneffe bij WWF-België (tel. 02/347 30 30 of 343 30 07).

TE KOOP

Video camcorder "Sharp". 12 x zoom; compleet met koffer, 2 batterijen, batterij later + ontlaader. Vraagprijs 25.000 F. Ideaal voor vogelopnames. Adres: Theuwis Lambert, Haagdoornstraat 72, 3910 Neerpelt, tel. 011/64 03 04.

voor u gesprokkeld

Samenstelling: Rogier De Fraine

Bronnen: Dutch Birding 15/2 en 15/3, Limicola 6/4 en 6/6, Sovon-Nieuws 6/3, Wash Wader Ringing Group Report 1991-92

- Op de Veluwe (Ned.) worden er jaarlijks in mei en juni een 80 à 100 zingende Kepen geteld; vaak zijn dit onvolwassen niet volledig uitgekleurde (en dus niet zo geslachtsrijpe) mannetjes, maar nu blijkt dat het in misschien wel de helft van de gevallen gaat om uitgekleurde (en dus wel geslachtsrijpe) mannetjes of zelfs paartjes; sommige van deze koppels werden waargenomen terwijl ze bezig waren een nest te maken. In dit gevarieerd natuurgebied, met ongeveer 80.000 ha bos, werd - in tegenstelling met de voorgaande gegevens - tot nu toe, slechts één zeker broedgeval vastgesteld.

- In de duingebieden aan beide zijden van de Hondsbosse Zeewering (Ned.) is de predatie van vossen op de broedende Zilver- en Stormmeeuwen zeer groot. Konijnen vormen in de duinen het hoofdvoedsel van Reinaert maar in het broedseizoen worden elke nacht meeuwenkolonies afgeschuimd en flink wat eieren opgegeten. In 1993 wisten enkele tientallen stormmeeuwparen hierop een antwoord te vinden door op oude kraaien- en duivennesten in bomen te broeden. De enkele paren Stormmeeuwen die met kuikens werden waargenomen, waren boombroeders. Het bestand Stormmeeuwen in het hele gebied nam van enkele duizenden paren rond 1986 af tot 900 in 1992, Zilvermeeuwen gingen van ca. 3000 paar

begin jaren '80 terug tot 200 paar in 1993.

- Op een kunstmatig eiland "de Hond", zes kilometer ten noorden van Delfzijl (Ned.), staat apparatuur om de druk van de gasvelden in de Waddenzee te controleren. Bij een controle in mei 1993 werden daar 94 nesten Aalscholver vastgesteld maar ook 73 nesten Zilvermeeuw, drie nesten Kleine mantelmeeuw en drie nesten Scholekster. Deze kolonie Aalscholvers is de enige Nederlandse in de Waddenzee; het broedbiotoop kan worden omschreven als

"een systematisch opgebouwde hoop beton, asfalt en staal". Hoewel ook in natuurlijke biotopen wordt gebroed, vormt een ander onnatuurlijk object, een scheepswrak in de Wesermonding, een even geschikte broedplaats voor (Duitse) Aalscholvers.

- De koudeperiode van februari 1991 heeft bij de overwinterde steltlopers in de Engelse Wadden veel slachtoffers gemaakt. Bijna 3000 dode waadvogels werden geteld waarvan er ongeveer 2500 werden verzameld. De grote meerderheid van dode vogels

waren Tureluur, Zilverplevier en Bonte strandloper. Bijna twee derde van de overwinterende populatie Tureluur in de Wash stierf tijdens deze koudeperiode. Het weze hierbij opgemerkt dat een groot gedeelte (ongeveer 95%) van de totale populatie Kramsvogels van Vlaanderen tijdens deze periode ook de dood vond.

- Een aanzienlijk deel van de in Nederland en België gekleurringde Zwartkopmeeuwen wordt minstens éénmaal waargenomen in Le Portel, Pas-de-Calais, Frankrijk. Maar ook vogels geringd in Griekenland, Italië, Oekraïne en Servië werden er opgemerkt. Het aantal overwinterende vogels is sterk toegenomen van 335 in de winter 1990-91 tot 450 in de winter 1991-92. Waar deze vogels vandaan komen is niet met zekerheid bekend.

- De geringde Vale gier die eind april-begin mei 1993 in Nederland werd waargenomen, was van wilde herkomst. Hij was in 1987 als een eerstejaars mannetje in Noord-Italië verzwakt gevonden en werd vier jaar in een asiel gehouden. In 1992 werd hij in de Italiaanse Alpen losgelaten. Na een kortstondig 'huwelijk' (het vrouwtje werd geschoten) is de gier aan het zwerven gegaan en uiteindelijk in Nederland verzeild geraakt. Het gebeurt wel 's vaker dat Italiaanse roofvogels in Nederland worden waargenomen. Zo werd in 1985 een geringde Italiaanse

Aalscholver

Foto: A.C. Zwaga

Schreeuwarend in Nederland gemeld (Bendini & Spina 1990).

- Op de terreinen van de botanische tuin van de rijksuniversiteit Utrecht werden er vanaf 7 mei 1993 drie roepende Kwartelkoningen waargenomen. Een ongeveer één hectare groot grasland in een proeftuinencomplex was vermoedelijk het centrum van hun belangstelling. Dit perceel werd echter op 11 mei gemaaid. Twee dagen later werden

hier de vermorzelde overblijfselen van twee vogels gevonden die op basis van vleugelmaten en kleur als vrouwtjes konden worden gedetermineerd. Dit kleine drama maakt duidelijk waarom de Kwartelkoning de jongste jaren zo dramatisch achteruit gaat: het maaien vernietigt niet alleen het habitat van de Kwartelkoningen maar ook de vogels zelf.

- Kleine rietganzen die in Duitsland in het binnenland

worden waargenomen, worden sinds 1990 door het Duitse homologatiecomité onderzocht.

Sinds deze maatregel in voege is getreden, is het aantal meldingen dramatisch teruggelopen.

- In de broedperiode 1991 werd een dubbel broedgeval van de Bonte vliegenvanger in één nestkast bij Hannover (Duitsland) fotografisch vastgelegd. De 12 eieren werden door de twee vrouwtjes tegelijkertijd

bebroed. Na het kippen van de jongen werden ze door de twee vrouwtjes en één mannetje gevoederd. Door de slechte weersomstandigheden vlogen uiteindelijk slechts vijf jongen uit.

AFDELING ANTWERPEN-ZUID STEUNT PROJECT BOS T'ENAME

Het 6de middelbaar van het Sint-Ursula-Instituut te Wilrijk leverde het vorige schooljaar een buitengewone prestatie ten bate van De Wielewaal. Gedurende een volledig schooljaar werden fondsen verzameld voor de reservatenwerking van Antwerpen-Zuid door het organiseren van allerlei originele initiatieven. Hierbij werd maar liefst 208.000 F. ingezameld.

In afwachting van een concreet huur- of aankoopproject stelt Antwerpen-Zuid dit geld renteloos ter beschikking voor de 2de aankoopfase van het Bos t'Ename. Meer nog, de afdeling verdubbelt het ingezamelde bedrag tot een totaal van 416.000 F.

Afdeling Schelde-Leie dankt Antwerpen-Zuid en de leerkrachten en leerlingen van 6M Sint-Ursula voor dit prachtige gebaar en voor hun vertrouwen in het nationaal aankoopproject.

J. Vanheeuverswyn

DAG VAN DE NATUUR

Onlangs besloot de Raad van Bestuur van de Stichting Omer Wattez vzw de **"Dag van de natuur"** op 20.11.93 te ondersteunen met een gift van 100.000 F., verdeeld over de Reservatenfondsen in onze streek: **Natuurfonds Vlaamse Ardennen, Reservatenfonds Zwalmstreek**, Project Moenebroek Geraardsbergen (Natuurreservaten vzw) en **Project Rietbeemd Geraardsbergen (Wielewaal vzw)**. Voor de Wielewaal betekent dit 3 maal een gift van 20.000 F. die aan de betrokken conservators werd overhandigd.

Met deze belangrijke gift wil de Stichting Omer Wattez vzw een voorbeeld geven hoe de natuur in eigen gemeente best beschermd wordt. Aankoop als natuurreservaat is nog steeds de beste garantie op lange termijn.

Elk reservaat krijgt steeds de beste zorgen dankzij de opmaak en uitvoering van een echt natuurontwikkelingsplan!!!

VOORDRACHT

Gesponsoriseerde dia-reeks in overvloedprojectie:

"Verkenningen op en om de Heide"

Een reeks die de toeschouwer dit typisch Kempische, half-natuurlijke landschap in al zijn facetten laat bewonderen. Niet alleen de kenmerkende fauna met vogels, amfibieën, reptielen en insecten maar ook de karakteristieke flora van deze arme, zure bodem komt aan bod. Bovendien komt ook het beheer van dit in verdrukking geraakte landschap aan de beurt.

Info: Ferdinand Vreysen, Kapelstraat 61, 2490 Balen-Wezel.
Tel. 014/81 08 23

VERENIGINGSBERICHTEN

Uit het verslag van de vergadering van de raad van bestuur op 11 september 1993

Dankbrieven werden verstuurd naar dhr. en mevr. G. van der Kelen en naar dhr. en mevr. M. Heymans voor het afstaan van giften voor het reservatenfonds bij de gelegenheid van hun huwelijk. Gelukwensen werden gezonden naar de afdelingen Brugge en Schelde-Leie bij de viering respectievelijk van hun 40- en 25-jarig bestaan.

Een brief werd gezonden aan het stadsbestuur van Oudenaarde i.v.m. de bedreiging van modelvliegtuigen te Welden recht tegenover de reservaten Snippenweide en 't Dal.

Een dankbrief werd gestuurd aan afdeling Netevallei voor het inrichten van de Kempendag 1993. Er waren 450 deelnemers. De MiNa-subsidie voor 1993 werd aangevraagd door 33

afdelingen. Vanaf 1994 komen er nog 8 afdelingen bij.

De aankoopsubsidie van het Vlaamse Gewest zal in 1994 opgetrokken worden tot 60% van de plafondprijs van 50 F./m²; dit percentage kan volgens de ligging van het natuurgebied opgetrokken worden tot 90%.

Voor 1993 is door het Vlaamse Gewest 21.890.000 F. aankoopsubsidie beloofd.

H. Franckx

Uit het verslag van de vergadering van de raad van bestuur op zaterdag 23 oktober '93

De raad erkent de afdeling Vaartland met als zetel Willebroek.

De Wielewaal diende bezwaren in op een milieuvergunningaanvraag van Ontex N.V. in Buggenhout.

De Wielewaal werkt samen met het domein Coolhem te Puurs voor boekenverkoop.

WA Antwerpen-Zuid kreeg 208.000 F. van het St.-Ursula-Instituut te Wilrijk. De afdeling verdubbelde het bedrag en kende 416.000 F. toe als renteloze lening aan het nationaal aankoopproject Bos t'Ename.

De gemeente Geel kent een gemeentelijke subsidie voor aankopen toe ten belope van 100.000 F. per jaar (max. 20% aankoopssom).

Middelkerke keurde een gemeentelijk subsidiereglement goed voor de aankoop van terreinen ten belope van 500.000 F. per jaar.

Te Putte stelde de gemeente een oude kleiput als vrij reservaat onder het beheer van W.A. Mechelen.

De Wielewaal stuurde een protestbrief voor een natuuringreep in La Brenne (Fr.).

**Nu kan je woensdag
en zaterdag
winnen. Dat is
pas vooruitgang.**

Woensdag en zaterdag: 2 kansen op een geluksdag.

Toespraak van ere-voorzitter U. Libbrecht.

Om verstoring te voorkomen aan het reservaat Terlaemen werd door de raad van bestuur gereageerd tegen de uitbreiding van vergunningen aan de auto-omloop.

Eveneens werd aangedrongen op ingrijpen tegen de onwettige jacht in de Scheldeschorren te Bornem.

De Wielewaal kan voor onbepaalde tijd 2 Weerwerkers in dienst nemen.

De gevaarsdriehoeken voor de paddenoverzet worden van nu af aan verkocht aan 100 F.

De gemeente Herk-de-Stad gaat jeugdverenigingen een subsidie toekennen voor het uitvoeren van beheerswerken. Voor 1993 is de maximum subsidie 200.000 F. Er wordt 150 F. voorzien voor elk gepresteerd uur. Natuurlijk moet er aan enkele voorwaarden worden voldaan. Tel. 013/55.44.20.

H. Franckx

Wielewaal Schelde-Leie 25 jaar jong en actief!

Vijf september '93 was een hoogdag voor Wielewaal afdeling Schelde-Leie. Marcel Nachtergaele liep er glunderend bij en kreeg van alle kanten gelukwensen bij de 25ste verjaardag van zijn troetelkind.

Op de Academische zitting te Ronse waren 3 afgevaardigden aanwezig, naast enkele voorzitters van andere afdelingen en vertegenwoordigers van vzw Natuurre-

servaten en de Stichting Omer Wattez, die hiermee hun sympathie kwamen betuigen voor onze werken.

De uiteenzettingen werden gehouden door Luc Van Gompel, Eckhart Kuyken en Ulrich Libbrecht kregen de volle aandacht van het aanwezige publiek. Luc belichtte het aspect Natuurstudie dat in onze afdeling reeds tot tastbare resultaten geleid heeft onder de vorm van de Regionale Plantenatlas en de Avifauna. Eckhart gaf een helder overzicht van de laatste inzichten in de Natuurbehoudsstrategie in Vlaanderen en hoe ze hier in onze regio onder impuls van De Wielewaal en

TE KOOP

Verrekijker Swift (16 x 77 mm).
In zeer goede staat. Prijs:
8.000 fr.

Tel. 014/88 02 47

TE KOOP

2 KOWA TSN3 Prominar (met fluorietlens) + 30XWA + zoom
20 x 60: elk 29.000 F. Zeiss
8 x 30: 22.000 F. Zeiss Jena
12 x 50: 14.000 F. - 10 x 50:
6.000 F. - 10 x 40: 13.000 F.
- 8 x 32: 8.000 fr. - Canon
400 mm F 4.5: 44.000 F.

Tel. 055/21 37 97 tss. 19 en
20 h. of
02/739 71 16 tussen 12 en
14 uur.

VAN AALSCHOLVER TOT ZEIS

Reservatenaankopen 1993, weer een succes

Op het ogenblik dat dit nummer wordt samengesteld (einde november) kunnen we nog geen juiste stand van zaken geven van de gerealiseerde aankopen in 1993. Onvoorziene publieke verkopen zijn nog mogelijk. Wel kunnen we reeds zeggen dat het voorbije jaar ruim 100 ha werden verworven. Een volledig overzicht krijgt u zeker in het maartnummer.

SOW gerealiseerd wordt. En Ulrich tenslotte sleepte iedereen mee in zijn betoog over de houding van de mens tegenover de natuur en zijn nood aan natuurbeleving.

Na het feestmaal trok de hele groep zijn laarzen aan en trok de natuur in.

Om de samenwerking Wielewaal Schelde-Leie en vzw Natuurreservaten nogmaals te benadrukken werd de groep gesplitst in twee. De enen gingen naar ons Wielewaalreservaat "Bos t'Ename", de anderen naar het reservaat "Bois Joly" van vzw Natuurreservaten. De respectievelijke conservators deden hun uiterste best om de beheersmaatregelen in beide reservaten toe te lichten en konden zich verheugen in een uiterst aandachtig en gemotiveerd publiek. De zon stond reeds laag aan de horizon toen de wandelingen besloten werden met een gezellige drink en babbel.

De eerste 25 jaar zijn voorbij... op naar de 50ste verjaardag!

Karel De Waele
Voorzitter Wielewaal Schelde-Leie

ACTIVITEITENKALENDER

-b- = begin
-l- = leiding
-m- = mee te brengen
-e- = einde

JANUARI

2

Antwerpen-Zuid. Landschapswandeling op de Kalmthoutse Heide: vogeldeterminatie -b- 13.30 u station Oude God, Mortsel, 14 u. parking reservaat langs de Verbindingsweg -l- L. Van Schoor -e- 17 u. -m- warme kledij, verrekijker, laarzen.
Brussel. Vogels kijken te Grimbergen langs het Zeekanaal: onverwachte wintergasten -b- 9 u. Parking Verbrande Brug te Grimbergen -l- F. Van Den Houte -e- 12 u.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling: wintertooi bij bomen en struiken -b- 10 u. infobord reservaat Burg. Blanckaertdreef, Aalst -l- M. De Wolf -e- 12 u.

Noord-Limburg. Voormiddagwandeling: observeren prooi-vogels -b- 10 u. Bredase Dijk, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- V. Wijnen -e- 12.15 u.

5

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringhuis, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

7

Turnhout. Diamontage: Niger -b- 20 u. Conferentiezaal Warande, Warandestraat, Turnhout -l- M. Van Mierlo -e- 23 u.

8

Lier. Beheerswerken in het Sneeuwkllokjesreservaat: knotten van wilgen langs de Ifterbeek -b- 9 u. en 13 u. Zimmertoren, Lier, 9.15 u. en 13.15 u. Sneeuwkllokjesreservaat, einde Wolfslei -l- M. Vermeylen -e- 12 u. en 16 u.

Netevallei. Dia-avond: -b- 20 u. Wielewaallokaal, Leopoldlei 81, Hallaar -l- S. Wuyts -e- 22.30 u.

Waregem. Beheerswerken op oude spoorwegen -b- 8.45 u. Koestraatje, Waregem -l- P. Depodt -e- 12 u.

9

Antwerpen-Centrum. Bezoek aan de Kuifeend voor observatie wintergasten. -b- 9 u. kerk van Ekeren, 9.15 u. General Motors Plant II, Noorderlaan, Antwerpen -l- L. Benoy -e- 12.15 u.

Antwerpen-Zuid. Vogelobservatie rond Bath en Kreekrak -b- 8.15 u. station Oude God, Mortsel, eigen wagens -l- R. Vansevanant -e- 17.30 u. -m- picknick, warme kledij, kijker en telescoop.

Brussel. Vogels observeren in domein de Ribaucourt te Perk o.l.v. conservator en heildronk, aangeboden door bestuur -b- 9 u. kerk van Perk -l- JP. Verduystert -e- 13 u.

Gent. Dagtocht: Zwin en omgeving -b- 9 u. Sint-Pietersplein, Gent (Schoolmuseum) -l- W. Sierens -e- 16 u. -m- picknick, kostendelend meerijden.

Midden-Kempen. Wintertocht over de Cartierheide -b- 8.30 u. Abdij Mol-Postel -l- J. Wijnants -e- 12 u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling: overwinterende vogels in bos, veld en beekvallei -b- 14 u. kerk Mullem -l- A. Wandels -e- 17 u. -m- laarzen, warme kledij, verrekijker.

Vaartland. Winterfietsocht langsheen Willebroekse natuurgebieden -b- 13 u. CafC Hazewinkel, Heindonksesteenweg, Willebroek -l- D. Tierens -e- 17 u.

10

Noord-Limburg. Werkvergadering: info-avond: Zonnedaauw -b- 20 u. Secretariaat, Maanstraat 15, Overpelt -l- A. Geuens -e- 23 u.

12

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringhuis, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

14

Land van Waas-Zuid. Cursus: De methode om vogels te leren herkennen: Watervogels. -b- 20 u. Stadsbibliotheek, H. Heymanplein 1, Sint-Niklaas -l- G. Van der Krieken -e- 22.15 u.
Midden-Limburg. Dia-avond: Scandinavië -b- 20 u. C.C. Termolen, Kneuterweg, Zonhoven -l- M. De Clerck -e- 22.30 u.

15

Antwerpen-Zuid. Doa-avond: de flora van de Algarve. 50 F pp, 100 F per gezin -b- 20 u. Kasteel Steytelinck, Sint Bavostaat, Wilrijk -l- H. Waeterschoot -e- 22.30 u.

Klein-Brabant. Beheerswerken in de Scheldeschorren: riet maaien -b- 13 u. Parking Notelaersdreef, Hingene -l- H. D'Hertefelt -e- 17 u.

Land van Waas-Noord. Natuurbeheer in de praktijk: kappen van hakhout, onderhoud van opgaande bomen als hout-wal in de Lange Vaag -b- 13.30 u. Stationsplein, de Klinge, (Sint-Gillis) -l- J. D'Hollander -e- 17 u.

Lier. Overwinterende vogels in Zeeland -b- 8 u. Fietsstalling Station Lier (eigen wagens) -l- T. Depauw -e- 17 u.

Mechelen. Aalscholvertelling -b- 7.30 u. station NMBS Mechelen, 7.45 u. Zwembad, Hofstade -l- S. Tys -e- 10 u.

Netevallei. Beheerswerken in het Goor te Westmeerbeek: plaggen, maaien, kappen -b- 13.30 u. kerk Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 17 u.

Wulp. Algemene ledenvergadering met bestuursverkiezing. Nadien dia's voorbij activiteiten -b- 19.45 u. De Heischuur, Schuurhoven, Oud-Turnhout -l- L. Cuylaerts -e- 23 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Inventarisatie van overwinterende roofvogels in de regio. Tellers contacteren 056/70 53 85 -b- 16 u. Desselgemstraat 75, Deerlijk -l- Y. Feryn -e- 18 u.

16

Aalter. Winterwandeling langsheen de Driesbeek. -b- 14 u. Pieten-Dries-Molen, Grote Dries, Knesselare -l- S. De Bruycker -e- 16 u.

Bree. Natuurwandeling -b- 14 u. Pollismolen, Molenstraat 48, Bree -l- P. Hermans -e- 17 u.

Brussel. Dia-avond: reptielen en amfibieën o.l.v. voorzitter Hyla. -b- 14.30 u. Cultureel Centrum Westrand, Dilbeek -l- R. Willockx -e- 17.30 u.

Kievit. Winterwandeling naar het Blak te Beerse -b- 9 u. Brug 6 (baan Beerse-Rijkevorsel), 9.15 u. einde Meergoorstraat, Beerse -l- J. Joris -e- 11.45 u.

Klein-Brabant. Bustocht: Braakman Nederland (voormiddag) en Het Zwin, Knokke (namiddag) -b- 7.30 u. Delhaize Reet, 7.45 u. Peleman Puurs, 8 u. Staels Borco Bornem -l- S. Verbruggen -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker, picknick.

Maasland. Exploratietocht in natuurpark Hochter Bampd-Neerharen -b- 13.30 u. markt Maasmechelen -l- M. Stevens -e- 17 u. -m- eigen vervoer.

Mandelstreek. Overwinteringsgebieden van vogels -b- 9 u. Polenplein, Roeselare, 9.30 u. Parking Hoge Dijken, Vijfwegenstraat, Roksem -l- L. Amery -e- 12 u.

Meetesland. Vogeltocht naar Roksempot: overwinterende eenden -b- 13 u. markt, Eeklo, 14 u. Educatief Centrum Hoge Dijken, Roksem -l- C. Bruggeman -e- 16.30 u.

Midden-Kempen. Natuurstudie: IWRB Watervogeltelling op alle plassen van de regio -b- 8.30 u. parking NZM, Brug Mol-Donk -l- J. Sas -e- 12.30 u.

Midden-Limburg. Vogeleducatie: Wintergasten in het natuurreservaat de Platwijers -b- 9 u. Paalsteen, einde Paalsteenstraat, Hasselt -l- M. Lodewijck -e- 12 u.

Moervaart-Zuidlede. Winterwandeling door reservaat de Bourgoyen-Ossemers: observatie van watervogels -b- 13 u. kerk Zaffelare, 14 u. Bezoekerscentrum De Grutto, M. Gandhistrat, Gent -l- G. Du Cheyne -e- 17 u. -m- laarzen.

Netevallei. Winterwandeling Kruiskensberg -b- 14 u. 't Schipke aan de Grote Nete te Herenthout -l- C. Segaert -e- 16.30 u.
Noord-Limburg. Watervogeltelling -b- 8.15 u. Kruispunt Lommel-Barrier, 9 u. Sahara, Stevensvennen en Hoeverdijk -l- A. Geypen -e- 12.30 u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling voor overwinterende watervogels en proovogels in de Scheldemeersen -b- 8.30 u. Scheldebrug op Nederzwalmse Steenweg, Zingem -l- J. Vanheuver-swyn -e- 11.30 u. -m- laarzen, verrekijker.

Scheldeland. Vogelobservatie in eigen streek. -b- 8.30 u. Markt Wetteren -l- T. Blondeel -e- 11.30 u.

Stern. Landschapswandeling in de Scheldevallei -b- 9.30 u. Dorp Zevergem -l- W. Galle -e- 12 u.

Waregem. Landschapswandeling rond het Kluisbos -b- 13.30 u. Cultureel Centrum Waregem, 14 u. Recreatieoord Kluisbos, Kluisbergen -l- L. Delmulle -e- 16.30 u.

Westkust. Wintervogels in het Zwin. -b- 14.15 u. ingang Zwin, 13.00 u. Albert I-monument Nieuwpoort -l- G. Burggraeve -e- 17 u. -m- laarzen.

Westland. Jaarlijkse roofvogeltelling op 10 plaatsen: info: 057/20 34 65 -b- 13.30 u. ter plaatse, aan de kerk of de parking -l- G. Verhaeghe -e- 17 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Belang van het Montagnebos voor de overwinterende roofvogels. -b- 15 u. ingang Montagnebos, sint-Denijs -l- Ph. Debaene -e- 17.30 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Inventarisatie van overwinterende roofvogels in de regio. Tellers contacteren 056/70 53 85 -b- 16 u. Desselgemstraat 75, Deerlijk -l- Y. Feryn -e- 18 u.

18

Midden-Kempen. Informatie-avond: Groene Hoofdstructuur, Werkgroepen, determinatie dia's -b- 20 u. Sporthal, vergaderzaal, Mol -l- J. De Schepper -e- 23 u.

19

Antwerpen-Centrum. Diavoordracht De Russische Kaukasus van de Kaspische Zee tot Turkse grens -b- 20 u. De Keurvelszaal van de Zoo, Antwerpen -l- M. Raes -e- 22 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringhuis, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

20

Oostende. Dia-avond: Europese vogelsoorten in Afrika -b- 20 u. college, Lijsterbeslaan, Oostende -l- F. Van De Walle -e- 23 u.

21

Noorderkempen. Ledenavond met dia-reeks eigen leden -b- 19 u. Gildenhuis Essen-centrum -l- H. Jacobs -e- 24 u.

22

Lier. Ledenvergadering en gezellig samenzijn: dia's, bestuursverkiezing, eetmaal. -b- 19 u. Hof van Aragon, Aragonstraat, Lier voor 15/01 inschr.000-0606834-02, 600 F pp, -12 j. 300 F -l- Y. Peeters -e- 23 u.

Maasland. Ledenfeest met dia's eigen leden over Wales, Engeland. Inschr. voor 10/01 op 001-0271895-80, A.Vincken, As, 800 F -b- 19.30 u. Restaurant Lindenhof, Bergeinde 40, Opoeteren -l- M. Stevens -e- 23.30 u. -m- info: 089/65 78 71.

Mechelen. Orchideeën van Europa -b- 20 u. De Dijle, Ontvoeringsplein 2, Mechelen -l- Van Looken -e- 22.30 u.

Schelde-Leie. Diavoordracht over fauna en flora in het Hoge Noorden -b- 20 u. Stedelijk Centrum, Heurnestraat, aan Kerk Heurne -l- G. Mornie -e- 22.45 u. -m- inkom 50 F.

23

Antwerpen-Zuid. Ganzentocht naar Goeree-Overflakkee (bustocht). Inschr. voor 13/01/94, info: 03/455 92 79 -b- 7.30 u. station Oude God, Mortsel -l- C. Tytgat -e- 19.30 u. -m- picknick, guldens, warme kleding, kijker en telescoop.

Bree. Natuurwandeling -b- 8 u. parking voor gemeentehuis, Bree -l- Bestuur -e- 11.30 u.

Brussel. Wandeling Provinciaal Domein van Hofstade. -b- 8.30 u. Metrostation Houba-Brugman, Laken, 9 u. hoek baan afrit Weerde-Muizen met baan Elewijt, Hofstade -l- R. Gielen -e- 12 u.

Land van Waas-Noord. Studie van het landschap in de Westhoek (IJzervallei) -b- 8.30 u. markt Sint-Niklaas, 10.30 u. Blankaart, Woumen -l- J. Carpentier -e- 12.15 u.

Land van Waas-Noord. Bezoek aan de Westhoek en de Blankaart: studie van overwinterende vogels in de IJzervallei -b- 13.30 u. De Blankaart, Woumen -l- J. Carpentier -e- 17 u.

Land van Waas-Zuid. Cursus: de methode om vogels te leren herkennen: Bustocht Schouwen-Duiveland -b- 8.30 u. Stadhuis Sint-Niklaas -l- G. Keereman -e- 16.30 u.

Oostende. Studie van de wintergasten op de spuikom, het oosterstaketsel en strand van Oostende -b- 9 u. parking J. Bauwensschool, Mercatorlaan, Oostende -l- R. Franáois -e- 12 u.

Scheldeland. Winterwandeling Schellebelle, Nieuwdonk -b- 13.15 u. Markt Wetteren, 13.30 u. Dorp Schellebelle -l- W. De Winter -e- 17 u.

Vaartland. Winterwandeling in natuurreserveaat Broek de Naeyer: wintervogels -b- 14 u. Sasplein, Klein-Willebroek -l- A. Willemsen -e- 17 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Natuurwandeling in de Blankaart te Woumen -b- 9 u. Conservatoriumplein, Kortrijk, 10 u. Kasteel de Blankaart, Woumen -l- L. Vandeghinste -e- 12 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Natuurwandeling in de IJzerbroeken te Woumen -b- 13 u. Bloso-gebouwen nabij de Blankaart, Woumen -l- P. Debaene -e- 17.30 u.

Zwalmvallei. Winterwandeling Jan de Lichte-Pad -b- 14 u. Egmontkasteel, Zottegem -l- P. Rouckhout -e- 17 u.

26

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringhuis, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

28

Land van Waas-Zuid. Cursus: de methode om vogels te leren herkennen: Dag- en nachtroofvogels in Vlaanderen. -b- 20 u. Stadsbibliotheek, H. Heymanplein 1, Sint-Niklaas -l- R. De Fraine -e- 22.15 u.

Meetjesland. Diamontage: vogels van Hong Kong -b- 20 u. Stadauditorium, Garenstraat, Eeklo -l- L. Goossens -e- 22.30 u.

Noord-Limburg. diavoorstelling: Safari in het Amazonenwoud en het Andesgebergte en natuurexploratie op de Galapagoseilanden -b- 20 u. Palethe, Kerkstraat, Overpelt -l- A. Lehaen -e- 23 u.

Stern. Diamontage door eigen leden. -b- 20 u. Veldstraat 50, Zevergem -l- W. Galle -e- 22.30 u.

29

Gent. Diavoordracht -b- 20 u. dienstencentrum, Braemkasteelstraat, Gentbrugge -l- E. Van Renterghem -e- 22.30 u.

Rupelstreek. Dia-avond door F. Van den Heuvel: Spitsbergen, IJsland, Coloradoplateau -b- 20 u. Parochiecentrum, Hoogstraat, Boom -l- G. Van den Bossche -e- 22.30 u.

Schelde-Leie. Ransuilentocht in de Scheldemeersen -b- 16.30 u. kerk Zingem -l- N. Desmet -e- 19 u. -m- laarzen, verrekijker, warme kledij.

Westland. Dia-avond: Spitsbergen door M. Sloodmaekers -b- 20 u. Jeugdstadion, Leopold III-laan te Ieper -l- E. Vanhee -e- 23 u.

30

Antwerpen-Centrum. Bustocht naar Schouwen-Duiveland. Inschr. 400 F, 000-0087473-76, Wielewaal, Merksem -b- 7.30 u. Atheneum, hoek Van Straelenstraat en Rooseveltplein, Antwerpen -l- R. Huysmans

Antwerpen-Zuid. De schoonheid van de microwereld -b- 10.30 u. en 14 u. De IJsvogel in Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- T. Wuyts -e- 12.30 u. en 16.30 u.

Midden-Kempen. Bustocht Zeeland: ganzen, watervogels en andere overwinteraars. Inschr. J. Sas 014/31 26 57 voor 19/01/94 -b- -l- J. De Schepper

Noord-Limburg. Winteruitstap naar de Maasvallei -b- 8.30 u. kerk Kessenich -l- A. Geuens -e- 13 u.

Noorderkempen. Wintergasten op Schouwen-Duiveland -b- 8 u. Kerk O.L.Vrouw, Essen-centrum -l- F. Broos -m- picknick, telescoop.

Voorkempen. Winterwandeling in de omgeving van de

kleiputten te Malle. -b- 13.10 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde, 13.30 u. kerk Westmalle dorp -l- M. Wens -e- 17 u.

Zwalmvallei. Bezoek aan Bougoyen-Ossemeersens: overwinterende water- en weidevogels -b- 13.30 u. Markt Zottegem, 14 u. Zwembad Rooigemlaan, Gent -l- J. Cosijn -e- 17 u.

FEBRUARI

2

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringhuis, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

4

Mandelstreke. Diavoordracht: Vogeltrek door W. Roggeman -b- 20 u. Restaurant Chopin, Bruggesteeweg 457, Roeselare -l- L. Demarez -e- 22.30 u.

Midden-Kempen. Diavoordracht: Natuurstudie Gaume en Lorraine en Namibië door L. Lodewijk -b- 20 u. Feestzaal Sint-Jan Berchmanscollege, Jacob Smitslaan, Mol -l- J. Sas -e- 23 u.

5

Aalter. Jaarlijkse ledenbijeenkomst: diamontage door K. De Waele over Zambia -b- 19 u. gemeentelijke feestzaal, Cardijnlaan, Aalter-Brug -l- J. Pauwels -e- 22 u.

Antwerpen-Zuid. Diavoordracht: Natuur in de Lage Landen door B. Casteleyn. 50 Fpp, 100 F per gezin -b- 19.30 u. Agfa-Gevaert Auditorium, Septestraat 27, Mortsel -l- T. Wuyts -e- 22.30 u.

Land van Waas-Noord. Natuurlijke en halfnatuurlijke landschappen in Oost-Polen: voordracht met dia's door M. Leten. -b- 19 u. zaal Goukensberg, Kiendrechtstraat, De Klinge, (Sint-gillis) -l- R. Van Puyvelde -e- 21.30 u.

Lier. Werkgroep Botanica stelt programma samen -b- 20 u. Clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier -l- N. Van Aerschot -e- 22.30 u.

Mechelen. Ledenavond: dia's en kwis -b- 19 u. Lokaal Sint-Jacob, Stuijvenberglaan, Mechelen -l- S. Van Steenkiste -e- 24 u.

Netevallei. Diavoordracht -b- 20 u. Wielewaallokaal, Leopoldlei 81, Hallaar -l- S. Wuyts -e- 22.30 u.

Noord-Limburg. Observeren prooivogels en infodag over het beheren van hooipercelen. -b- 9 u. Wateringen, Wateringhuis, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- G. Jannis -e- 12.30 u.

Vaartland. Studie van de paddentrek -b- 9.30 u. parking Broek, Broekstraat, Blaasveld -l- D. Tierens -e- 16 u.

Waregem. Beheerswerken op oude spoorwegen -b- 8.45 u. Koestraatje, Waregem -l- P. Depodt -e- 12 u.

Waregem. Uilentocht in Wortegemse bossen -b- 16 u. Stoke-rijtje, Waregemse Steenweg, Wortegem-Petegem -l- L. Delmulle -e- 20 u.

6

Bree. Zeelandreis. Inschr. voor 17/01 089/46 43 94, 400 F pp. -b- 6 u. parking voor gemeentehuis, Bree -l- J. Jacobs -e- 20 u. -m- laarzen, picknick.

Brussel. Vogelobservatie op Zeeland -b- 8 u. Brug afrit Weerde-Hofstade op E19 -l- E. D'Hoore -m- picknick, warme kledij (bij glad weer gaat tocht niet door).

Gent. Bustocht Zeeuwse Eilanden: overwinterende ganzen, eenden -b- 7 u. Sint Pietersplein, Gent -l- K. Van Beirs -e- 19 u. -m- picknick.

Midden-Limburg. Educatieve uitstap met eigen wagens naar de Grindgaten langs de Maas, van Stokkem tot Kessenich: vogelobservatie, wintergasten -b- 8.30 u. parking bij de Fraters te Zonhoven -l- C. Onkelinx -e- 15.30 u. -m- aangepaste kleding, kijker, picknick

Noord-Limburg. Observeren prooivogels en infodag over het beheren van hooipercelen -b- 9 u. Wateringhuis, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- G. Jannis -e- 12.30 u.

Noord-Limburg. Observeren winterblijvers -b- 10 u. Breda-se Dijk, Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- L. Plessers -e- 12.15 u.

Scheldeland. Natuurwandeling te Serskamp en omgeving. -b- 14 u. kerk Serskamp -l- R. Clinckspoor -e- 17 u.

Scheldeland. Jaarlijks ledenfeest: wafelenbak, natuurkwis, dia's activiteiten, tombola -b- 17 u. Jeugdheem, Kerkstraat, Serskamp -l- R. Clinckspoor -e- 20 u.

Vaartland. Studie van de paddentrek -b- 9.30 u. parking Broek, Broekstraat, Blaasveld -l- D. Tierens -e- 16 u.

9

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

11

Land van Waas-Zuid. Cursus: de methode om vogels te leren herkennen: Trekvogels en ringwerk (Walter Roggeman) -b- 20 u. Stadsbibliotheek, Heymanplein 1, Sint-Niklaas -l- G. Keereman -e- 22.15 u.

Voorkempen. Dia-avond: maritieme Alpen, trefpunt voor vlinders door R. Laps -b- 20 u. Eikelspark, Antwerpsesteenweg 506, Westmalle -l- H. Lembrechts -e- 23 u.

12

Kievit. Diavoordracht: amfibieën in België door R. Willockx -b- 20 u. Zaal Lambeer, Beerse -l- P. Prinsen -e- 22.15 u.

Lier. Wandeling omgeving Nijlen-Herenthout: overwinterende vogels -b- 8.30 u. Fietsstalling station Lier, 8.45 u. parking kerk O.L.V. Parochie, Nijlen, Stw.Bouwel -l- R. Sangers -e- 12 u.

Midden-Limburg. Diamontage en videofilm over planten, bloemen en vogels in de Aostavallei in de Italiaanse Alpen -b- 20 u. C.C. Termolen, Kneuterweg 2A, Zonhoven -l- Sylveer -e- 22.30 u.

Moervaart-Zuidlede. Kaas- en wijnavond. Inschr. t/m 09/02, tel.09/355 24 40 -b- 19.30 u. Zaal Sint-Hubert, Dorp Zaffelare, tegenover kerk -l- D. Verheedt

Netevallei. Beheerswerken in het Goor te Westmeerbeek: plaggen, maaien, kappen -b- 13.30 u. kerk Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 17 u.

Noord-Limburg. Observeren prooivogels en infodag over het beheren van hooipercelen -b- 9 u. Wateringhuis, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- G. Jannis -e- 12.30 u.

Noord-Limburg. Watervogeltelling -b- 8 u. kruispunt Lommel-Barrier, 8.30 u. Sahara Lommel -l- A. Geypen -e- 12.15 u.

13

Antwerpen-Zuid. Saeftinghe en Prosperpolder -b- 8.30 u. station Oude god, Mortsel -l- H. Waeterschoot -e- 17 u. -m- laarzen, telescoop, vogelgids, picknick.

Brechtse Heide. Busuitstap naar Zeeland: ganzen. Info: 03/383 63 56 -b- 8 u. toverfluit, Kapellei, Halle-Zoersel, opstappen mogelijk langs Turnhoutsebaan tot Wijnegem -l- M. Couwels -e- 18 u.

Brussel. Diamontage; De Wolfspuiten -b- 14 u. Cultureel Centrum De Westrand, Dilbeek -l- J. Van Bochoute -e- 17 u.

Maasland. Zeelandreis. Inschr. voor 01/02, 350 F (250 voor -12 j) op 001-0271895-80 van A. Vincken, As 089/65 78 71 -b- 6 u. Bospoort, Maaseik (per autobus) -l- M. Stevens

Mandelstreke. Busuitstap naar Veerse Meer. Inschr. 051/20 44 89 -b- 6.45 u. Polenplein, Roeselare -l- P. Desmet -e- 19 u.

Meetjesland. Dagtocht naar de Zeeuwse eilanden -b- 7.30 u. markt Eeklo -l- M. Boone -e- 17 u.

Midden-Kempen. Natuurstudie: IWRB-watervogeltelling op alle plassen van de regio -b- 8.30 u. parking NZM, Brug Mol-Denk -l- J. Sas -e- 12.30 u.

Netevallei. Busreis naar Flevoland; Inschr. S. Wuyts 015/24 09 65 -b- Station Heist-op-den-Berg -l- S. Wuyts

Noord-Limburg. Jaarlijkse winterreis naar Noordzee met autobus -b- 6 u. kruispunt Hechtel -l- A. Mertens -e- 17 u.

Rupelstreek. Watervogels observeren weilanden Sas van Wintam -b- 8.30 u. Overzet (veerdienst) Niel/Wintam, 8.45 u. Sas van Wintam -l- M. Verlinden -e- 12 u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling voor overwinterende watervogels en prooivogels in de Scheldemeersen. -b- 8.30 u. Scheldebrug op Nederzwalmse Steenweg, Zingem -l- J. Vanheeuverswyn -e- 11.30 u. -m- laarzen, verrekijker.

Schelde-Leie. Natuurwandeling: bosvogels in Hayesbos, boemdeterminatie via knoppen -b- 14 u. kerk Everbeek-Boven -l- P. Geeroms -e- 17.30 u. -m- verrekijker, laarzen, veldgidsen.

Scheldeland. Vogelobservatie in eigen streek -b- 8.30 u. Markt Wetteren -l- T. Blondeel -e- 11.30 u.

16

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringhuis, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

18

Mechelen. Ornithologische propaganda-avond -b- 19.30 u. De Ster, Mechelsebaan 433, Putte -l- S. Vansteenkiste -e- 22.30 u.

Meetjesland. Diamontage: natuur van Israël -b- 20 u. Stads-auditorium, Garenstraat, Eeklo -l- G. Mornie -e- 22.30 u.

19

Antwerpen-Centrum. Diamontage Polen -b- 20 u. Parochiehuys "Elcks Thuis", Frans Standaardlei 52, Mariaburg -l- P. Schippers -e- 22.30 u.

Bree. Gezellig samenzijn met dia's (20 per persoon meebrengen) -b- 20 u. Zaal Pollismolen, Molenstraat, Opitter (Bree) -l- Bestuur

Klein-Brabant. Beheerswerken in de Scheldeschorren aan de Notelaer in Hingene: riet maaien -b- 13 u. Hingene, reservaat De Scheldeschorren, parking Notelaerdreef -l- H. D'Hertefelt -e- 17 u.

Lier. Diavoordracht Kenia-reis 1993: fauna en flora -b- 20 u. Clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier -l- Y. Peeters -e- 23 u. Noord-Limburg. Diavoorstelling over het ornithologisch ringwerk -b- 20 u. Palethe, Kerkstraat, Overpelt -l- A. Geuens -e- 23 u.

Westland. Diavoorstelling over fauna en flora van Namibië door M. Delva -b- 20 u. Jeugdstadion, Leopold III-laan, Ieper -l- P. Debeuf -e- 23 u.

Wulp. Diavoorstelling door M. Van Aerde: Natuur in al zijn aspecten -b- 19.45 u. De Heischuur, Schuurhoven, Oud-Turnhout -l- L. Cuylaerts -e- 22.45 u.

20

Aalter. Schouwen-Duiveland: daguitstap -b- 7.30 u. kerk Ursel -l- J. Pauwels -e- 20 u.

Land van Waas-Zuid. Cursus: de methode om vogels te leren herkennen: dagexcursie Antwerpse Kempen: observatie roofvogels -b- 8.30 u. Stadhuis Sint-Niklaas -l- R. De Fraigne -e- 16.15 u.

Midden-Kempen. Natuurexploratie: excursie door Griesbroek en de Straalse Bossen Olmen -b- 13.30 u. Straalmolen-De Witte Wereld, Hulsen -l- R. Convens -e- 16 u.

Midden-Limburg. Vogelwandeling (wintergasten) in natuurreservaat de Platwijers -b- 9 u. Paalsteen, einde Paalsteenstraat, Hasselt -l- E. Schorpiot -e- 12 u.

Noord-Limburg. Winteruitstap -b- 8.30 u. kerk van Kessenich -l- A. Geuens -e- 13 u.

Noorderkempen. Ganzentocht op Noord- en Zuid-Beveland -b- 8 u. Kerk O.L.Vrouw, Essen-centrum -l- F. Broos -m- picknick, telescoop.

Westkust. Vogels op het Veerse Meer -b- 8 u. Albert I-monument, Nieuwpoort -l- R. Billiau -e- 16.15 u.

Westland. Observatie wintergasten in OCMW bossen te Zandvoorde -b- 13.30 u. Stock de Zandberg, weg Ieper-Menen, Menenstraat 264, Geluveld -l- C. Couckuyt -e- 18 u.

Wulp. Winterwandeling in en om de Liereman -b- 9 u. Kerkplein Sint-Bavo, centrum Oud-Turnhout, 9.15 u. Broederspleinen, infobord gemeente -l- W. Machielsens -e- 12 u.

Zwalmvallei. Familiewandeling: de Zwalmvallei in de winter -b- 14 u. kerk Munkzwalm -l- T. De Geyter -e- 17 u.

23

Noord-Limburg. Natuurexploratie -b- 14 u. Wateringen, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

24

Oostende. Diavoordracht: bossen en flora van Cap Gris Nez en Cap Blanc Nez en omgeving -b- 20 u. College, Lijsterbessaan, Mariakerke -l- P. Keirsebilck -e- 23 u.

25

Merelbeke-Melle. Winteravond: Polen, natuur en zeden -b- 20 u. C.C. 't Groenendal, Brantegemham, Merelbeke -l- G. De Meulemeester -e- 22.30 u.

Scheldeland. Diavoordracht Natuur in Hongarije en Neusiedler See door A. Steyaert -b- 20 u. Zaal Werkmanshuis, Markt, Wetteren -l- A. Steyaert -e- 22.30 u.

26

Klein-Brabant. Ledenfeest -b- 18 u. Gemeenschapshuis, Luipegem 160, Branst-Bornem -l- A. Peeters

Lier. Wandeling naar het Sneeuwklakjesreservaat via de Anderstadvijsers met hun waterwild + pannekoeken eten in Piepholleke -b- 14 u. Molbrug te Lier, vanuit Duffel en Aarschot, centrum van Lier naderend, eerste Netebrug -l- M. Selderslaghs -e- 17 u.

Mechelen. Planckendaal anders bekeken -b- 13.15 u. station NMBS, Mechelen, Hoofdingang, Leuvense steenweg 582 -l- S. Van Steenkiste -e- 16.30 u.

Midden-Kempen. Ledenfeest en ontmoetingsavond. Feestmaal inschr. voor 13/02 J. Sas 014/31 26 57 -b- 18 u. (Feestmaal) De Zonnebloem, Mol-centrum, 20.30 u. De Zonnebloem -l- J. De Schepper -e- 23.30 u.

Midden-Limburg. Plaatsen van draad en plastic voor overzetten van padden. -b- 9 u. Ballewijerweg, Zonhoven -l- M. Schepers -e- 12 u. -m- goede schop.

Noord-Limburg. Evaluatie van het werkjaar 1993 -b- 19 u. Parochiezaal Heuvel, Lommel -l- E. Wellens -e- 24 u.

Schelde-Leie. Diavoordracht over de bosgebieden van Polen. -b- 20 u. Stedelijk Centrum, Heurnestraat, Heurne -l- R. De Mol -e- 22.45 u. -m- inkom 50 F.

Zuid-West-Vlaanderen. Kennismaking met het bosleerpad aan het Kluisbos -b- 16 u. parking Toren Kluisbos, Kluisbergen -l- E. Cooman -e- 17.30 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Uilentocht in het Kluisbos -b- 17.30 u. parking Toren, Kluisbos, Kluisbergen -l- P. Debaene -e- 19 u.

27

Aalter. Sporeplantenwandeling in het Park van Poeke -b- 14 u. kerk van Poeke, 14.15 u. Park van Poeke -l- M. Van Moerkerke -e- 16.15 u.

Antwerpen-Centrum. Met eigen wagens naar Oesterdam en omgeving: watervogels -b- 9 u. Putte grens -l- K. Labens

Antwerpen-Zuid. Bustocht naar het Veerse Meer en Oosterschelde. Inschr. voor 18/02, 03/455 92 79 -b- 8 u. station Oude God, Mortsel -l- C. Tytgat -e- 18.30 u. -m- picknick, guldens, laarzen, kijker en telescoop.

Brussel. Ledenvergadering -b- 14.30 u. CC De Westrand, Dilbeek -l- L. Mertens -e- 20 u.

Gent. Wandeling in de vallei van de Schelde. -b- 9 u. kerk van Zevegem -l- H. Notebaert -e- 12.30 u.

Moervaart-Zuidlede. Wandeling in de Moervaartvallei met bezoek aan natuurreservaat De Turfmeersen: wintergasten -b- 14 u. Brug Terwest, Moerbeke-Waas -l- L. Bekaert -e- 16.30 u.

Netevallei. Bezoek Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Tentoonstelling: 5 miljard mensen -b- 8.30 u. Station Heist-op-den-Berg -l- C. Segaert -e- 16 u.

Noord-Limburg. Observeren prooivogels en infodagen over het beheren van hooipercelen -b- 9 u. Wateringhuis, Oude Maai, Lommel-kolonie -l- G. Jannis -e- 12.30 u.

Oostende. Vogelobservatie IJzermonding (reservaat) -b- 13.30 u. Parking, J. Bauwensschool, Oostende -l- L. Dewulf -e- 17 u.

Vaartland. Watervogelstudie in Broek de Nayer en Groot Broek -b- 14 u. Sasplein, Klein-Willebroek -l- A. Willemsen -e- 17 u.

Waregem. Wintergasten in de Bourgoyen -b- 13 u. CC Waregem, 14 u. Bourgoyen, Gent -l- P. Van Kerckhove -e- 17 u.

Zwalmvallei. Dagtocht Zeeland -b- 6 u. Markt Zottegem -l- G. Eeckhout -e- 17 u.

NIEUW FAXNUMMER

Sinds begin november heeft het
Wielewaalsecretariaat een nieuw faxnummer:
(014) 43 96 51

Het vroegere nummer (014) 41 22 52
blijft wel behouden als telefoonnummer.

Goed om te weten

Vijfde Jan Nijkamplezing

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) organiseert op zaterdag 12 februari 1994 de vijfde Jan Nijkamplezing.

Thema zal zijn: "De Veldbiologie als basis van het Natuurbeheer".

Plaats: Universiteitscentrum "de Uithof" te Utrecht.

Aanvang: 14.00 uur.

De Jan Nijkamplezingen zijn door de KNNV ingesteld om fundamentele gedachtenwisseling over achtergronden en grondslagen van het natuurbehoud in de huidige samenleving mogelijk te maken voor een forum van belangstellenden en van mensen die op politiek of bestuurlijk niveau het beleid mede beïnvloeden of bepalen.

Nadere inlichtingen: Bureau KNNV (Hildegard Hensen), Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, tel. 030-314797, fax 030-368907.

Derde Limburgse contactdag voor Inventariseerders

De Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA) organiseert zijn derde contactdag voor inventariseerders op zaterdag 15 januari 1994 in het LUC te Diepenbeek. LIKONA is een samenwerkingsverband van een aantal werkgroepen van vrijwilligers die actief zijn op het vlak van bescherming van bedreigde plant- en diersoorten. Zij inventariseren, brengen veldgegevens samen en voeren acties. Met deze contactdag wil men alle

mensen die de Limburgse natuur onderzoeken, of hierin geïnteresseerd zijn, samenbrengen.

Vanaf 9.30 u. zijn er de vergaderingen van de verschillende werkgroepen. De voorzitters zullen aan de hand van een korte toelichting hun werking en het programma voor 1994 voorstellen. In de loop van de voormiddag wordt de kans geboden om ook bij andere werkgroepen binnen te lopen met eventuele vragen of suggesties. Vlak voor de middagpauze krijgt u een stand van zaken over de ondersteuningsovereenkomsten met landbouwers. Die overeenkomsten worden door LIKONA begeleid en hebben tot doel biotopen van bedreigde soorten in landbouwgebieden te beschermen.

Tijdens de middagpauze worden door diverse instanties boekenstands verzorgd. Namens LIKONA zal het "Jaarboek '92" aangeboden worden. Een must voor natuuronderzoekers die op de hoogte willen blijven van de recente ontwikkeling met betrekking tot de Limburgse natuur. Indien u het jaarboek reeds vroeger wil bestellen, kunt u hiervoor terecht in het Natuurcentrum (kostprijs: 400 F; samen met Jaarboek '91: 700 F). Ook de Limburgse Plantenatlas zal te koop aangeboden worden (2.000 F).

In de namiddag worden voordrachten gegeven over recent onderzoek naar vlinders, Vroedmeesterpadden en vissen. Ook de nieuwe vogelatlas (met de meest recente conclusies) en specifieke vegetaties komen aan bod. er worden namelijk bijdragen voorzien over de plantengroei langs de

Maas, en op de Limburgse mijnterrils.

De deelname is gratis. Indien u echter een warme maaltijd wenst te gebruiken, dient u hiervoor te reserveren door 200 F te storten vóór 5 januari 1994 op rekeningnummer 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, Ontvangsten, met de vermelding "Contactdag '94". Voor inlichtingen en inschrijvingen kunt u tijdens de kantooruren terecht bij het Provinciaal Natuurcentrum, Zuivelmarkt 33 te 3500 Hasselt, tel: 011/21 02 66, fax 011/23 50 90.

Internationale workshop over de Kerkuil

In 1994 viert de "Kerkuilwerkgroep Nete- en Demervallei" haar 15-jarig bestaan. Deze werkgroep is actief in de provincies Antwerpen en Brabant, en kadert in het "Nationaal Kerkuilproject".

Bij deze gelegenheid organiseert de werkgroep een internationale samenkomst van "kerkuil-onderzoekers", met als doel informatie uit te wisselen over de verschillende nationale projecten én een aanzet te geven tot de oprichting van een "Internationaal netwerk voor de bescherming en het behoud van de Kerkuil". Dit project loopt in een ruimer kader van algemeen natuurbehoud.

De Workshop wordt op zaterdag 16 en zondag 17 april 1994 in het "Kasteeltje" te Wijgmaal-Leuven gehouden. Bekende Kerkuilspecialisten, zoals H. Baudvin (F), J. De Jong (NL), C.R. Shawyer (GB), R. Mache (D), I. Taylor (GB), H. Mohr (D), hebben hun deelname reeds toegezegd. Voor België zal Annemie Andries (K.U. Leuven) deelnemen.

Als afsluiting van deze tweedaagse workshop richt de werkgroep een info-namiddag in voor een ruimer publiek, die zal

Jonge kerkuil

Foto: L. Kusters

doorgaan op zondag 17 april vaznaf 15.30 tot 18.00 uur, in de zaal van het college "Montfortanen" te Rotselaar.

Op het programma staat o.a. een diamontage met voordracht over de werking van de Kerkuilwerkgroep Nete- en Demervallei. een film over de Kerkuil zal deze viering afronden.

Info organisatie:
Ludo Smets, Baron E. Descamps
laan 64,
3018 Wijgmaal-Leuven,
tel. 016/44 83 34.

Inbeemse volkeren kunnen de biologische diversiteit helpen vrijwaren

Rekening houden met de culturele tradities van de 300 miljoen autochtonen is misschien wel de beste oplossing om de biologische diversiteit te vrijwaren. Dat is het besluit van een nieuw boek dat mede dankzij de steun van het Wereld Natuur Fonds (WWF) verschenen is. "The Law of the Mother", gepubliceerd in samenwerking met de Wereldunie voor Natuurbehoud (IUCN) en de Commissie van de Europese Gemeenschap, buigt zich over de vraag hoe de beschermde gebieden op aarde de kennis en benaderingswijze van het traditioneel beheer kunnen benutten. Een erg toepasselijk boek voor 1993, dat door de VN uitgeroepen werd tot het "Internationaal jaar van de inheemse volkeren".

Deze inheemse volkeren bezetten bijna 20 % van het landoppervlak, en dit reeds gedurende duizenden jaren. De beschermde gebieden daarentegen beslaan slechts zo'n 5 %. "De verst verwijderde hoekjes op aarde, met hun unieke fauna en flora en hun vaak opmerkelijke inheemse volkeren, moeten beschermd worden", verklaarde Sir

Edmund Hillary, lid van de Adviesraad van WWF, die ook het voorwoord voor het boek schreef. "We kunnen niet toestaan dat de niet te stillen honger van de stijgende wereldbevolking deze waardevolle gebieden inpalmt en vernielt. Moderne technologie en financieringen kunnen ongetwijfeld nuttig zijn, maar mogen niet ten koste gaan van traditionele culturen of buitengewone biotopen."

"Het volstaat niet om te luisteren naar de noden en rechten van de inheemse volkeren en hen vage beloften te doen", zei Dr. Claude Martin, Directeur-Generaal van WWF-Internationaal. "er moeten nu dringend maatregelen genomen worden om hun overleving en hun engagement op lange termijn in het behoud van het natuurlijk erfgoed te garanderen. Een goede combinatie van traditionele en moderne beheersmethoden kan leiden tot de oprichting van natuurgebieden die de culturele en biologische diversiteit veilig stellen en verrijken." The Law of the Mother geeft een aantal voorbeelden van de manier waarop deze uitdaging in verschillende werelddelen aangepakt wordt.

Zo is men er in het Australische Kakadu Nationaal Park (bekend geworden door de film Crocodile Dundee) perfect in geslaagd de autochtonen in het beheer van het park in te schakelen. De aboriginals verhuren er hun gronden aan de regering voor de realisatie van het park, maar blijven een meerderheid in de beheerraad en hun jachtrecht behouden. Sommige van hun beheersmethoden voorkomen branden in het naseizoen en verrijken de biologische diversiteit. Bovendien zijn de voor de toerist toegankelijke gebieden beperkt om de culturele en heilige plaatsen van de aboriginals

te beschermen. Een voorbeeld dat navolging verdient...

"The Law of the Mother" (296 p.) is uitgegeven door Sierra Club (USA) onder de redactie van Elisabeth Kemf (milieujournaliste en medewerkster van WWF-Internationaal) en is voorlopig alleen in het Engels verkrijgbaar. Een exemplaar kan bekomen worden in het Documentatiecentrum van WWF, Waterlooosteenweg 608, 1060 Brussel (tel. 02/347 30 30) tegen 895 F (+ 90 F verzendingskosten).

In memoriam Anita Van Steenberg-Brems

Op 17 september 1993 overleed te Deurne Anita Brems. Ze was 56 jaar. Anita was de echtgenote van CVN-voorzitter Guido Van Steenberg.

Zelf was ze bij het CVN betrokken als mede-oprichtster, als lesgeefster in de cursus Natuurgids en als penningmeester. In het CVN laat ze dan ook een grote leemte achter.

Als enthousiaste veldbiologe en natuurliefhebster kwam ze vooral aan haar trekken tijdens de jaarlijkse vakantiecursussen van het CVN.

Vele Wielewalers zullen zich Anita ook herinneren van de jaarlijkse Natuurbeschermingsdag, waar ze aan de zijde van haar echtgenoot steeds aanwezig was.

In naam van De Wielewaal bieden wij Guido ons oprecht medeleven aan.

H. Franckx.

Cursus Natuurfotografie

De Bond Verantwoorde Natuurfotografie (BVNF) richt in maart '94 een cursus natuurfotografie in.

Drie ervaren BVNF-fotogra-

fen maken de deelnemers aan deze cursus wegwijs in de belangrijkste werkvelden van de natuurfotografie:

Bernard Castelein heeft het over de basiskennis en materiaal van de natuurfotograaf, én over de landschapsfotografie.

Jan Roofthoof behandelt de dichtbij- en macrofotografie.

Benny Van Damme staat in voor de telefotografie in al haar facetten.

De lessencyclus wordt in deze volgorde gepresenteerd en vormt een geheel.

De beperking op het aantal deelnemers (max. 20 cursisten per lessencyclus), de ruim bemeten tijdsduur per lessenavond (telkens 3 uur) en het feit dat er in september een reünieavond gepland is, waarop de opdrachten en het werk van de cursisten besproken wordt, maakt dat er daadwerkelijk van een praktijkgerichte cursus kan gesproken worden.

Kostprijs: 1.500 F (3 lessavonden, 1 reünieavond en ongeveer 80 pagina's syllabus inbegrepen).

De cursus staat open voor iedereen en gaat door in het Koninklijk Lyceum Antwerpen, Hertoginnestraat 17 te Antwerpen.

Eén cyclus loopt op maandagavonden: 14, 21 en 28 maart 1994. De andere op donderdagavonden: 17, 24 en 31 maart 1994, en dat telkens van 19.30 tot 22.30 uur.

BVNF is een vereniging van en voor natuurfotografen. Kwalitatief hoogstaande natuuroppnames koppelen aan een doordacht en verantwoord fotografisch omgaan in de natuur, is één van de belangrijke doelstellingen van deze vereniging. Voor meer informatie contacteer Walter Dellafaille (secretaris BVNF), Picardiëlaan 45, 2970 Schilde, tel. 03/384 24 18.

Interesse voor deelname

aan de cursus? Neem dan telefonisch contact op met Jan Helsen op 03/658 17 45.

Geen jacht meer in Saeftinghe !

Nu de Stichting het Zeeuwse Landschap ook het resterende deel van het Verdronken Land van Saeftinghe heeft aangekocht, zal er in Saeftinghe niet meer worden gejaagd. Het Zeeuwse Landschap heeft namelijk ook de laatste jachtrechten mee overgenomen.

De zitting van de Raad van State op 8.10.93 waarin het beroep tegen de verlenging van de jacht in Saeftinghe dient, gaat dan ook niet door. Het beroep was ingesteld bij de Raad van State door de ZMF en andere Nederlandse en Belgische natuurbeschermingsorganisaties. Zij hebben het beroep bij de Raad van State ingetrokken.

Daarmee is een eind gekomen aan een lange, slepende kwestie. De natuurbescherming heeft zich altijd vierkant verzet tegen de jacht in Saeftinghe, omdat het hier louter plezierjacht betrof. De jacht leverde zoveel verstoring op in dit watervogelrijke gebied, dat dit conflicteerde met de doelstelling voor het natuurgebied. In afwachting van de behandeling van het beroep bij de Raad van State waren de jachtrechten opgeschort. De opschortende werking van het beroep zorgde ervoor dat de beperkte periode dat er volgens de jachtvergunning nog gejaagd mocht worden in het schorgebied is verlopen. Dit wegvallen van de jachtmogelijkheden leidde tot de verkoop van de laatste particuliere eigendommen, ooit verworven puur voor het jachtgenot, aan het Zeeuwse Landschap inclusief de jachtrechten. De discussie bij de Raad van State betrof dus eigen-

lijk alleen nog de jacht in de Selenapolder, maar ook dit gebied is door het Zeeuwse Landschap aangekocht inclusief de jachtrechten.

Het achterwege blijven van de jacht heeft het effect van de beweiding van het schor van Saeftinghe optimaal gemaakt. Dit resulteerde in een spectaculaire toename van de overwinterende aantallen ganzen en eenden.

In de komende jaren zullen de watervogels uit Noord-Europa in Saeftinghe kunnen genieten van een welverdiende rust.

Voor meer informatie: Jean Maebe, tel: 03/324 47 59.

Milieu spelenderwijs

Een prachtig educatief kinderwerkboek van de Stichting Leefmilieu.

Zopas werd door de Stichting Leefmilieu v.z.w., werkend onder auspiciën en met de steun van de Kredietbank, onder grote belangstelling een nieuw, origineel en uniek educatief project van de Stichting voorgesteld: het leer-, werken speelboek voor kinderen "Milieu Spelenderwijs".

Bedoeling van dit boek is om kinderen, in de leeftijdsklasse van 10 tot 12 jaar - zowel individueel als in klas- of groepsverband - op een "speelse" wijze vertrouwd te maken met de leefmilieuproblematiek en zijn mogelijke oplossingen, en om ze met verstand en respect te leren omgaan met natuur en milieu.

Met de hulp van meer dan 120 opdrachten, invuloefeningen, leesteksten, rebusen, spelletjes... gaan de kinderen, samen met Professor Ben Van de Groenbank, Simon en Catho, op stap door het leefmilieu en doorlopen ze de belangrijkste milieuthema's: afval, water, ruimte, energie,

lucht, natuur en bodem.

Door deze gewild speelse, maar didactisch ten volle verantwoorde aanpak verwerven de kinderen niet alleen inzicht én kennis over de milieuthematiek, maar worden tevens passende vaardigheden en correcte attitudes aangeleerd.

Of om het met de woorden van de heer René Willems, inspecteur-coördinator van het basisonderwijs, te zeggen, die het "Woord vooraf" schreef: "De inhoud worden eenvoudig maar correct verwoord, de vorm is speels en efficiënt, de lezer wordt geïnformeerd en niet beleerd, aangezet tot actief werken, denken en doen." Het boek speelt alzo in op de ecologische bewustwording van onze jongeren, maar tegelijkertijd loopt het vooruit op de veelbesproken eindtermenformulering voor het basisonderwijs. Dit laatste maakt het boek dan ook van onschatbare waarde voor gebruik in klasverband.

Concept, teksten, opdrachten én tekeningen zijn van de hand van Hilde Van den Berge, educatieve medewerkster van de Stichting Leefmilieu. Met oneindig veel geduld, fijngevoelheid en creativiteit heeft zij de "basis" gelegd.

Een hele ploeg van medewerk(st)ers heeft het project nadien gelezen, becommentarieerd, bijgestuurd, "gespeeld", vorm gegeven. Zij verdienen allen een warme proficiat en dank.

Uitgeverij J. Van In werd enthousiast bereid gevonden het boek voor schoolgebruik te distribueren.

De Stichting Leefmilieu hoopt dat vele kinderen dank zij dit "speelse" boekje kennis en inzicht mogen opdoen over die niet zo simpele leefmilieuproblematiek en zijn mogelijke oplossingen, en dat zij met respect en verstand leren

omgaan met natuur en milieu.

De netto-opbrengst van de verkoop van "Milieu Spelenderwijs" gaat integraal naar de actie "Kom op tegen Kanker" 1993, die onder meer in het teken staat van het thema "leefmilieu".

Praktische informatie:

Het boek "Milieu Spelenderwijs" telt 88 blz. volledig in vierkleurendruk, en een bijlage van 8 blz. met de "oplossingen" in zwart/wit. Het werd gedrukt op een handig A4-formaat en op milieuvriendelijk "Remake"-papier. Het bevat een 30-tal originele kleurenprenten en meer dan 100 tekeningen.

Het boek kost 250 F (exclusief 50 F verzendingskosten) en kan besteld worden bij de Wielewaal-boekhandel en in alle Kredietbankkantoren.

41ste Nationale Natuurbeschermingsdag

In samenwerking met het Brusselse Gemeenschappelijk Front van Natuurbehoudsverenigingen, organiseert het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming op zondag 5 juni 1994 de 41ste Nationale Natuurbeschermingsdag in het Brusselse.

De dag valt ditmaal samen met de Vijf Valleien-Natuurrally en het thema luidt "Natuur en Stad". De plaats van bijeenkomst en een gedetailleerd programma worden eerlang bekendgemaakt. Het excursieaanbod zal echter alleszins geleide bezoeken behelzen aan:

- Het Hof ter Mussen te Sint-Lambrechts-Woluwe met zijn typische wetlandflora, als natuurreservaat beheerd door de M.K.B.O.
- Het Vorsterieplateau te Bosvoorde aan de rand van het Zoniënbos, met een

grote verscheidenheid aan vegetatiegemeenschappen en bekend als trekvogelpleisterplaats. Jammer genoeg is dit gebied nog steeds niet beschermd!

- Het Engelandplateau te Ukkel, waarvan de klassering in behandeling is en het Gewestelijk Natuurreservaat Kriekenput-Kinsendaal, een bebost moerasbiotoop met een interessante vegetatie en avifauna.

- De landelijke zone van Neerpede-Anderlecht, met typische Breugel-landschappen, bedreigd door achterhaalde urbanisatie-projecten.

Het educatief en cultureel belang van deze semi-natuurlijke randstadsgebieden zal ruim toegelicht worden, evenals de noodzaak tot het bewaren van de verrassende verscheidenheid aan planten- en diersoorten die men zelfs vandaag de dag nog in het Brusselse aantreft.

Uitnodiging contactnamiddag van de Limburgse Koepel voor Natuureducatie

Thema: Begeleiding in natuur en landschap: organisatie en verwachtingen

Programma:

- resultaten van een enquête over "natuureducatieve medewerkers" in Limburg
- hoe vangen we de bezoekers van onze natuurgebieden op? (Limburgse Natuurgidsen vzw, Natuurreservaten vzw, Wielewaal vzw, Stichting Limburgs Landschap vzw en het Natuurhistorisch Centrum "de Swaen" in Voeren
- heeft de toeristische sector in Limburg behoefte aan natuurgidsen? (Provinciaal Verbond voor Toerisme Limburg)

- gedachtenwisseling
- afsluiting door gedeputeerde S. Stevaert

Datum: zaterdag 12 februari 1994 (van 13.45 u. tot 17.00 u.)

Plaats: kasteel Bokrijk

Prijs: gratis

Inschrijvingen: vóór 4/2/1994

Provinciaal Natuurcentrum, Provinciaal Begijnhof, Zuivelmarkt 33 te 3500 Hasselt

(tel. 011/21 02 66 en fax 011/23 50 90)

Studiedag Pro Silva Vlaanderen

Een aantal belangrijke aspecten van natuurgetrouwe bosbouw zullen belicht worden tijdens de eerste studiedag die door Pro Silva Vlaanderen wordt ingericht op vrijdag 11 februari 1994 vanaf 9 uur, te Bertem, Tervuursesteenweg 164.

Na de bijdragen van de sprekers is er ruimschoots tijd voor een openhartige discussie. 's Namiddags gaat een excursie door in het nabije, ecologisch waardevolle Bertembos waar dieper kan ingegaan worden op natuurgetrouwe bosbeheer in de praktijk.

Inschrijven voor deze studiedag is mogelijk door overschrijving van 600 F. (broodjes en drank inbegrepen) op rekeningnummer 068-2158321-01 van Pro Silva Vlaanderen met vermelding "studiedag 11 februari" (Pro Silva-leden, werklozen en studenten betalen 500 F.)

Programma:

09.00 uur:

Onthaal + koffie

09.30 uur:

Inleiding door Peter Roskams (Pro Silva Vlaanderen)

09.40 uur:

"Pro Silva Vlaanderen: verleden, heden en toekomst", door W. Verbeke (Pro Silva Vlaanderen)

10.00 uur:

"Homogeniteit of menging" door Prof. em. M. Van Miegroet (Pro Silva Vlaanderen)

10.20 uur:

Koffiepauze

10.40 uur:

"Natuurgetrouw bosbeheer in loofbossen van zandleem- en leemstreek" door J. Zwaenepoel (Dienst Waters en Bossen, AML-NAL)

11.00 uur: "Fauna- en florabeheer in het bos" door K. Van Den Berge (Pro Silva Vlaanderen)

11.20 uur: Discussie

12.15 uur:

Middagpauze (lunch met broodjes)

13.45 uur:

Gezamenlijk vertrek per bus naar Bertembos

16.30 uur:

Einde excursie (per bus terug naar parking)

Info:

Secretariaat Pro Silva Vlaanderen, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart, tel. 02/657 93 64

BOEKBESPREKING

De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland

Prof. Dr. H. Gysels, Uitgave, Garant, Leuven-Apeldoorn, 1993.

Dit uniek boek gaat over ons eigen landschap en wat ermee gebeurde en gebeurt. Nooit eerder werd een dergelijk allesomvattend landschapsecologisch naslagwerk gepubliceerd. Het brengt belangrijke gegevens bijeen over fauna en vegetatie, over het menselijke ingrijpen, over de geologische processen en formaties. Bijzondere aandacht gaat naar de

moderne ontwikkelingen die grote consequenties hebben voor het landschap. Aparte teksten behandelen onderwerpen als geologische tijdrekening, geluidshinder, stiltegebieden, mestproblemen, ruilverkaveling, landschapszorg, enz. Het boek bestrijkt het hele gebied van de Nederlanden aan de binnenkant van de Maas. Het is geschreven in 'gewone' taal en uitvoerig geïllustreerd met figuren, kaarten en ca. 180 foto's., 415 blz., 1.695 F.